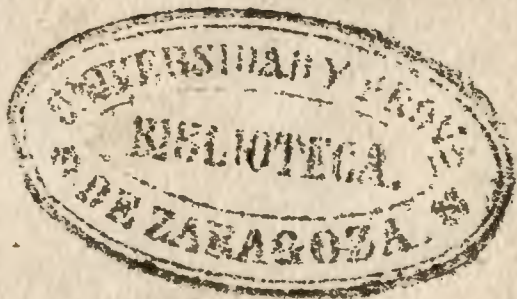

Pius Papa Secundus eloquentissimus qui
 obiit Anno. M. CCCCLXIII. In Ancho
 na. dū proficisci pposuerit contra Turcos
 composuit. zē.

Pius Episcopus seruus seruorum dei
 Illustri Machumeti principi Tur
 corum. timorem diuini nominis:
 & amorem. scripturi ad te aliqua
 pro tua salute & gloria. proq; communi mul
 tarū gentiū consolatione & pace: hortamur
 ut benigne audias uerba nostra: nec prius dā
 nes q̄ iudices. nec prius iudices q̄ singula dili
 genter intelligas: accipe que scribimus in bo
 nam partem & usq; in finem patienter audi si
 bona sunt que suademus: amplectere: sin ma
 la: respue & in ignē mitte: neq; iccirco episto
 lam reiticias: quia christiani hominis est. & ei
 christiani qui ceteris preest. non enim te odio
 persequimur. neq; tuo insidiamur capiti q̄uis
 nostre religionis hostis existas: & armis chri
 stianam urgas plebem: operibus tuis tibi non
 sumus offensi: diligimus iubente domino ini
 micos nostros: & pro persecutoribus nostris
 oramus sapiētibus & insipientibus debitores
 sumus & omnes cupimus fieri saluos. Grecos:
 Latinos: Iudeos: Saracenos: omnib⁹ optam⁹ :

bona. sed scimus uera bona neminem assequi
posse qui extra euāgelium degit. & a christo
domino nostro est alienus. noli autem aures
claudere aut oculos auertere cum christum
nominamus quem Machumetea lex in qua
natus es. & uirum sanctum & prophetam ma
gnum. & uirginis filium. & miraculis clarum
dicit. Multa tibi per eum & maxima bona ad
uenient. si ei credideris. & eius sacris iniciari
uolueris. Horresces hec cum primum accipi
es. sed audienda est tota lex. deinde iudicium
promendum. Audi quo tendimus. multa tibi
& tuis progenitoribus cum christianis bella
fuerunt. multus sanguis effusus est. multe ur
bes delete. sacre edes incense. rapte uirgines.
uiolate matrone. uastati agri. scelera pepe
trata sunt. quecumq; in mentem uenire pos
sunt. dum Thureus & Christianus uter impe
ret gladio contendit. tibi ut fama & opera ip
sa loquuntur ingens desiderium est christia
nos sub iugum mittere. & Imperium latini
nominis obtinere. & sunt fortasse qui hoc fa
cile suadent. & omnia tuis armis peruia dicūt
& alii tuas uires amplificantes. christianas at
tenuant. alii in diuisionibus & odiis que gen
tem nostram excedunt. spem collocāt. haud
difficile existimantes eos uinci ab exteris po

sse. qui domi desident. nos non ita ignarum.
 te credimus nostrarum rerum quin scias quā
 ta est christiane gentis potentia. Quā ualida
 Hispania. Quā bellicosa Gallia. Quā popu
 losa Germania. Quā fortis Britonia. Quā
 audax Bolonia. Quā strenua Hungaria.
 Quā diues & animosa & bellicarum perita
 rerum Italia. Sola Hungaria diu progenito
 res tuos & teipsum fatigauit. Octuagesimum
 iam annum aduersus Hungaros Thurcorum
 signa feruntur. Et adhuc circa Sanum ac Da
 nubium herent. Vna te gens tua s̄p̄ uires agi
 tat. Quid facies si tibi cum Italis: aut Gallis
 aut Germanis res fuit amplissimis. & robustif
 simis populis. Fortasse est q̄ dicat Iustinianū
 Imperatorem. Constantinopoli sedentem:
 misso in Italiam bellisario. cum parua manu
 militum perditam. Romam & reliqua loca
 usq̄ ad alpes recuperasse. nec te iustiniano mi
 norem esse. Cave ne te fallant adultores.
 Domestica regum & assidua pestis facilem
 principes magna de se loquentibus aurē pre
 stat. Atq̄ iccirco sepe decipiunt. Rarus est q̄
 non se uero maiorem credat. Iustinianus uni
 uerse Grecie & Illirici & Aste & Libie domi
 nus erat. & Italiam non acquisiuit. Sed re
 cens perditam recuperauit. & Gothis gen

te Barbara non ab Italis abstulit, nondum a
mor Imperii Romani in mētibus Italis refri
guerat. Neq; ullus erat qui barbaricum iu
gum equo animo ferret. Cuncti arma pro im
perio & pro patria magnis animis susceperūt
nec tam Bellisarius Italis libertatem restituit
q̄ Itali suum decus uendicarunt. Tui progeni
tores nunq̄ aut possiderunt Italiam aut uide
runt: nec tibi ius ullum in ea est: q̄ si pergas
Italiam inuadere senties tibi cum uiris bellū
esse: fatemur res claras maiores tui egere. nec
tua minora sunt opera qui Constātinopolim
expugnasti & peram e regione Ianuensium,
Coloniam, & peloponesum, magna ex parte
in deditiōem accepisti: & in Rastia & in Va
lachia non paucum agi adeptus es, & sepe tu
os hostes sudisti, & hoc anno Synopem uetu
stam urbem metis eupatoris patriam & eius
tyrannum cepisti, & Trabezunte direpta. In
colas eius & imperatorem in captiuitatem ab
duxisti. Et Ioannem Cassanum prelio congre
di ausum superasti: magna hec tibi uidentur.
nec nos parua dicim⁹. At Iulius cesar cum de
uictoria pōtica triumpharet in curru quo ue
hebatur. Hec uerba iussit inscribi Veni: Vidi
Vici. Imbelles eas gētes & parui momenti ex
istimans quas Pōpeius pauloante domuerat.

& tu hac estate superasti. Alia est Italorum
 natura. alie uires. alia ingenia. alii animi ne
 sciunt subesse. qui soliti sunt preesse. & nunc
 tota Italia armata est equis & hominibus ple
 na. nec pecunia caret. que neruus belli dicitur.
 non pugnabis contra feminas aut Italiam. aut
 Hungariam. aut aliam in occidenti provinci
 am ingressus. ferro hic res geritur. non asiati
 cis sudibus Calibe⁹ torax pectora tegit. equi
 simul & homines tecti pugnant. ordines ser
 uant. nec uano metu pauent. fortior sit neces
 se est & manu promptior. & animo prestanti
 or qui eos loco depellat. nec christiana disci
 dia desiderio tuo conducere putes. aut in his
 confidas. unientur christiani omnes si quando
 te audiant interiora christianitatis accedere:
 nec tu melius christianorum paci consulere po
 tes quam ualidis & magnis copiis christianitatem
 inuadens: cessabunt priuata odia ubi publi
 ca senserunt. & coniunctis uiribus aduersus
 communem hostem arma summentur. nec tu
 necesse arbitraris ad propulsandas tuas incur
 siones ad comprimendum tuum impetum tuasque
 uires elidendas totam christianitatem unien
 dam esse. quod fatemur difficile esse. Sed una
 ex quatuor nationibus satis fuerit superque sa
 tis tuas copias profligare. At ut de aliis tacea

mus complures esse in tuo pallacio arbitran-
tur. qui terram Italiam lustrauerunt. Et uires
& ingenia noscunt ipsos audi atq; interroga-
an equari tuis uiribus Italia possit. an uinci tu-
is armis. an tuo imperio subiici. plus negocii
romanis fuit Italiã acqrere: q̄ orbi relinquo
frena imponere. Dicet aliquis q̄ supra tetigi-
mus intestina odia que nostram gentem exa-
gitant introitum tibi in Italiam posse prebe-
re. & si unus principum te excludat. alterum
inclusurum daturũq; aditum. sunt diuisiones
sane & inimicitie z similtates inter Italos plu-
res & graues & periculose & utinã non essent
sed nullus est qui dominum pati non christia-
num uelit omnes in fide orthodoxa mori uo-
lunt. Nulli animus est a religione recedere.
non hic inuenies q̄ tui maiores apud Grecos
qui contendẽtibus de imperio duobus. nunc
uni nunc alteri minus potẽti auxilia ministra-
uere. Donec ambos eneruatos & exhaustos
eiicere. & sibi principatũ arripuere. Alie sunt
Italie potẽtie. Alii regũ oculi. Alia ciuitatum
cõsilia Venetorũ respública sapia diues. & au-
ro xpo deuota: ut nra fert opinio. Pri⁹ euerte-
tur funditus quã hostẽ religionis in Italiã pa-
tias intrare atq; hec quidẽ p sese qñ statuerit
nullus adiuta uicinis. tuas opes euertet tm ter

90
ra marique potest an florentine in his magnifi
centiā ignores. & uires & opes & quantus est
in ea religionis cultus. quāta erga Ihesum re
uerentia. quantus amor credes ne fieri posse.
ut hec ciuitas Italiā diuerse religionis homi
nibus aperiri sinat. sunt alie multe urbes insi
gnes. multi principes clare & magni. nihil de
regno Siciliē dicimus q̄ armis ac tempestate
concutit. non possumus multa nobis de illo
pmittere. licet tamen hoc asserere q̄ quamq̄
duo reges de ipso litigent & bello decertent.
maluerit tamē uterq̄ regno priuari q̄ tuis au
xiliis uictoria potiri q̄ si ad te alter cōfugerit
totius Italie in se odia concitauerit in Gallia
Cisalpina. que & ipsa pars est Italie. Dux me
diolanensis in armis excellit. & potentia par
regibus habetur. Nec prae sunt ducis Muti
ne uires aut Gemenfes qui liguribus praest
mari. Non contēendus ducis Sabaudie opu
lentis & ualidus ī Italia p̄ncipat̄. Adest Mar
chio mātuan̄. Sūt alii cōplures urbiū dñi. q̄
bus nihil pōt eē molesti q̄ nobile Italiā uane
supstitionis ritu fedari. De nobis & ecclie ro
mane ciuitatibus & puinciis tacemus. Quan
do nostram tibi i p̄fessionem. haud ignotam
esse confidimus. Quibus sola cura est seruan
de & ampliande fidei dñi nostri Iesu. Hec si

accepisti ab aliis gaudemus. Veritatem enim accepisti si minus hortamur. hec discutias & uerum uestiges. Inuenies nihil nos esse mentitos. Non solum sibi. Vt quidam ait de euangelii pagina recitamus. difficile est atque adeo difficile. ut impossibile dici queat. te tua in lege permanentem uoti competentem fieri si ut aiunt Imperium christianorum desideras. Dices quod plurimos tibi christianos subesse. & de reliquis idem speras non est parratio. Paucissimi sub tuo imperio christiani sunt qui ad ueritatem ambulant euangelii. Omnes aliquo sunt errore imbuti quibus christum colant. Armeni. Iacobite. Maronici. & alia quedam nomina Greci a Romane ecclesie unitate aberant cum tu Constantinopolim inuasisti. Neque adhuc decretum florentinum acceperant & in errore stabant. Neque de sancto spiritu neque de purgatorio igne consona recte fidei sentientes. Pauci fortasse inopes ueri christiani. necessitate non uoluntate obediunt. At urbes Italie potentissimas non est tuum cogere ualidiores sunt quam tuis queant exercitibus superari. Nosti que tibi acciderunt cum Thaurinum inuasisti. quod nostra etas Belgradum uocat. pauci cruce signati. Innumerabiles tuas copias prostrauerunt non est de Italis speranda uictoria quibus aduer

Ista fuit in Hungaris pugna. Quocirca ut eo tã
 dem ueniamus quo ad nostra festinat oratio:
 & id dicamus quod ad scribendũ cõpulis. tu
 amq; gloriã & tuam salutem tibi deniq; osten
 damus. Adhibe his paucis animum. Si uis in
 ter christianos tuũ imperium ppagare & no
 men tuum q̃ gloriosum efficere. non auro nõ
 armis. non exercitibus. non classibus opus ẽ.
 Parua res omnium qui hodie uiuũt maximũ
 & potentissimum & clarissimũ te reddere po
 test. Queris que sit non est inuentu difficilis:
 neq; procul querenda. Vbiq; gentium reperi
 tur. id est aque paucillum qua baptizeris &
 ad christianorum sacra te conferas & credas
 euangelio. hec si feceris non erit in orbe prin
 ceps qui te gloria superet. aut equare potẽtia
 ualeat. Nos te grecorum & oriẽtis imperato
 rem appellabimus & quod modo ui occupas
 & cum iniuria tenes. possidebis iure christia
 ni te omnes uenerabuntur & suarum litiũ iu
 dicem facient. Oppressi undiq; ad te ueluti cõ
 mune patrociniũ confugient. Ex toto fere
 orbe ad te prouocabitur. Multi sponte sua
 sese tibi subiicient tribunalia tua sequentur
 & tributa prestabunt. Licebit tibi sur
 gentes extinguere. tyrannides iuuare bonos
 oppugnare malos nec Romana ecclesia te ar

guet recta uia uadentē. eadē erit erga te chari-
tas prime sedis. Que in ceteros reges. & tan-
to maior quāto eris sublimior. facile hoc pa-
cto sine sanguine sine armis multa poteris nā
cisci regna. Vladislaus lituanie princeps Vi-
tuldi frater cū aspiraret ad regnum Polonie
essetq; infidelissimus ut uoti sui compos fieret
effectus fuit christianus & deinde etiā regnū
obtinuit. Cuius nunc filius Casmirus regnat
alter filius q; etiā apud Hungaros regnauit in
bello contra genitorē tuū gesto superatus oc-
cubuit. Quid reris de te fiet christianis inici-
ato sacris. Magnus erit ad te concursus & feli-
citas genus existimabit inter subiectos tuos
annumerari. Quippe & arbitramur si christi-
anus fuisses mortuo Ladislao Hūgarie ac Bo-
hemie rege. Nemo preter te sua regna fuisset
adeptus. Sperassent Hungari post diuturna
bellorum mala sub tuo regimine pacē & illos
Bohemi secuti fuissent. Sed cum esses nostre
religionis hostis elegerūt Hungari uiri fortes
& fidelissimi religionē potius cū bello retine-
re q; ea perdita pacē cōsequi quot sunt in Epi-
ro in Peloponeso in Macedonia in reliq; gre-
cia in Dalmacia. in insulis Egei Carpatii & Io-
nai maris. Qui tuū imperiū nō alia de causa
refugiunt nisi quia alienus es a christi titū. &

hii modo ad nos mō ad alios recurrūt. opēq̄
 petu. it extrema omnia subituri priusq̄ te cir
 cūcisum & alienigenam dominum ferant &
 nos aliquādo frumento aliquādo rebus aliis
 subleuamus. Quod si baptizatus esses & no
 biscum ambulares in domo domini cū cōsen
 su. Nec illi tuū imperium tanto tēpore formi
 darent. nec nos eis aduersus te feremus opem
 sed tuum potius brachiū in eos imploremus:
 qui iura ecclesie Romane nonnunq̄ usurpant
 & contra matrē suam cornua erigunt. & sicut
 nostri antecessores. Stephan⁹. Adrianus. Leo
 aduersus Haestulphū & desiderium gētis Lō
 gobarde reges Pipinum. & Carolum magnū
 accersuerūt & liberatī de manu tyrānica: ipe
 riū a Grecis ad ipsos liberatores trāstulerūt
 Ita & nos in ecclesie necessitatibus tuo patri
 cinio uteremur & uicem redderemus accepti
 beneficii. o q̄ta esset abūdātia pacis. q̄ta chri
 stiane plebis exultatio. q̄ta iubilatio in omni
 terra redirent Augusti tempora. & que poete
 uocant Aurea secula renouarētur. habitaret
 pardus cum agno & uitululus cum leone. gladii
 uerterentur in facles in uomeres ac ligones
 rediret omne ferrum. excolerentur agri. euel
 leretur aspera domus. terra nitesceret uici re
 pararent: & urbes resurgerēt. tēpla deo sacra

ta que ceciderunt emergerent. colapsa mona-
steria & plena uiris religiosis diuinis oīa lau-
dibus personarent. O quanta tibi redūdaret
felicitas. qui ad eterni pastoris ouile cunctas
redegere oues. O quantum te omnes amarēt
obseruarent extollerent. qui communis om-
nium pacis & salutis fuisse auctor. Dicit aliq̄
hanc pacem hanc unīonem hāc communem
leticiam. haberi posse sub tua lege erat q̄ hoc
censet. multos reges. multos populos unitos
esse oportet. priusq̄ tuam legem. ubiq̄ disse-
mines. Nec si unies corpora unies & animos.
sciunt christiani suam legem sanctam esse &
ueram & salutarem nec dimoueri ab ea p̄nt.
Quamuis aliqui aut libidine ducti. aut auari-
tia tracti. aut uoluptati illecti. aut metu mor-
tis attoniti. aut cruciatu superati. nonnunq̄
circūcidantur. & in tuos ritus concedant. quo-
rū si corda posses inspicere intelligeres nemi-
nē esse qui libēter cōsultoq̄ recesserit ab euan-
gelio. ostēdimus supra q̄tū p̄cellat xp̄iane gē-
tis uires. & q̄ difficile sit: tot nationes xp̄m co-
lentes euincere. nō est q̄ pacē speres sub lege
machumetea in qua nō est salus difficultates
experimentis ipse uides q̄ & simultis xp̄ianis
his que omnino nō ueris imperas minime tñ
eis tuam legem persuadere potes. minus per

suadebitur ueris. Quae non in argumentatio-
 nibus rationum sed in solo ferro fundata est
 & quae uincere disputando non sperat. & uin-
 ci formidat. Non sunt christiani qui uel bello
 superari possint. uel disputationibus decipi quoniam
 & armis excellunt & rationibus munitissimi
 sunt non solum diuinae scripturae: sed etiam phi-
 losophicae. impossibile est sub lege Machume-
 thea unionem fieri. sub christiana facile fieri
 potest. Et id magna ex parte in tua uoluntate
 consistit. Tu unus si annuas. Thurci omnes annu-
 ent. Nec Syri aut Egyptii: aut Arabes: aut Li-
 bies aduersabuntur. Tecum quicquid est intra
 Hellespontum & Emphratem & quicquid pos-
 sides in Europa conuertetur. Quid faciet bac-
 culus Egyptiorum arundines quando christi-
 anum te uiderit effectum? Quid imbellis arabs?
 Quid nudus affert? Omnibus his Ethiopes
 imminent presbytero Ioanni parentes. Qui
 christianus est non poterunt. & illis & reliquis
 christianis obistere nili cursum retinere poterunt
 Ethiopes & congregatam aquam dimittere.
 que rumpat aggeres: & totam inundet. Egy-
 ptum. atque submerget cum fidus apparet arctu-
 ri Hispani & Siculi facile Mauritaniam inua-
 dunt & Cathalani cum Genuensibus. & scis
 quantum ualeant occiduae classes & quantus est

terror uel Tyriis uel Alexādrinis uel ceteris
orientalibus quando christi triremes ad eos
nauigant. Tua certe auctoritas & animi mag
nitude & in bellis felicitas apud omnes am
mirationi est. Qui Machumeteam sequuntur
legem. quod si te nobis adiungeres: breui to
tus oriens reuertetur ad christum una tantuz
uoluntas pacare orbem potest. Et ea tua est.
si ad baptismi gratiam se conuertat. in te est
crudelibus bellis imponere finem. Et tantum
prestare moralibus bonum quantum effari
nō possumus. Querit aliquis quomodo qui
escet orbis thurcis ad christum conuersis quā
do nec ipsi christiani inter se cōcordes existūt
& multa per Italiam Germaniam Galliam &
reliquas prouincias deseuunt bella. diximus
discedere inter se cōcordes existunt. & mul
ta per Italiam Germaniam Galliā nostre gen
tis homines. nō negamus & pluribus in locis
ferro contenditur diuino olim consilio sub
Octauiano propter reuerentiam saluatoris q
tunc secundum carnem natus est. Ea pax in or
be fuit. que nec antea nec post uisa est. Diffi
cile est & prope modum impossibile quiesce
re in terris omnia ubi homines sunt affectib⁹
subiecti reprobis. Illū ambitio exagitat. hūc
cupiditas trahit libido aliū impellit. Multa ē

inter mortales belli materia sed non sunt tam
 atrocia inter christianos prelia. quam inter thur-
 cos & christianos. Christianus cum christiano
 de agri possessione. de regno. de imperio. de
 gloria contendit. cum thurco. de religione.
 de libertate. de uita inter christianos qui bel-
 lo uincuntur positis armis nec uitam nec liber-
 tatem amittunt. Et multis esse patrimonia di-
 mittuntur principes imperio priuantur. Infe-
 riores dominum mutant. Reliqua tenent. In
 preliis que geruntur. aut cum Thurcis. aut
 cum sarracenis. qui succumbunt. si uitam non
 amittunt. in seruitutem rediguntur. Et multi
 etiam religioni renunciare coguntur. Hec a-
 cerbissima sunt. & immanissima bella que si
 tollantur quod in te situm esse monstraui.
 Pax maxima exoritur & uniuersalis quies.
 Non sunt reliqua bella huic comperata facie
 quodammodo pacis habent & otii. nec illa
 tam multa erunt quam unus assit qui solo nutu com-
 petere possit iniurias quamlibet te futuram non ambi-
 gimus si cum tua potentia christianus efficiaris. Vi-
 des ne quantum tibi laudis affert baptismi lauacrum
 quantum cum christo sublimis & conspicuus redderis. que
 prohibet aquam: quod metuis: uoces fortasse angli-
 corum times tuorum. quorum non dubitamus dicturos
 tibi aliquos. quod cogitas: quid agis: quorsum

te tua uoluntas trahit. Vis baptisari? Vis christi-
anus fieri? nescis quod periculum addis: om-
nes te Turci deserent. & ubi existimas fieri ma-
gnus fies nullus & turc^o natus. turcos deseres
inter turcos creuisti. turcorum te manus extu-
lit. Turci Asiam & Greciam gubernant. turci
exercitibus presunt. qui simul minima fama
tue mutationis acceperint euestigio sumptis
armis te deiecto imperatorem alium sufficiet
tu nudus & expulsus si euaseris apud christia-
nos mendicabis panem. nam quis thurcus est
quem sue religionis peniteat: moriemur om-
nes pri^o q^{uam} nostri prophete iugum excutiam^{us}.
Non sunt parua que isti obiciunt. adhibenda
est & huic patri medela. qua nemo te ipso me-
lius inuenerit nosti tuos homines & quib^{us} p^{ro}-
uincias commiseris: non ignoras quanta sit cui-
q^{ue} fides: & quis animus non te latet non sit si-
ne periculo magnum facinus & memorabile
uilia sunt que paruo emuntur. Diligentia hic
& labore opus est. peruestiganda sunt amico-
rum consilia noscenda subditorum ingenia &
his utendum est quos fidos & prudentes uide-
ris: seruiunt tibi non pauci ex christianis nati
qui quis circumcisi sunt non tamen christianu
nomen oderunt. His exercitus. his prefectu-
ras reddere potes. qui tui sint amantissimi. &

ita regnum ordinare. ut quando uelis presto
 sint omnia. & tui subditi magna ex pte Greci
 sunt. & Armeni: ut diximus Iacobite. qui & si
 aliquot erroris habent: christiano tñ nomie
 censentur. nec aliud magis cupiunt q̄ te simile
 eis esse. & illum deum colere quem colunt ipi
 sperarent meliori esse loco futuros qui nunc
 mancipia q̄ uilissima sunt tributa soluunt gra
 uia. iniuriis afficiuntur quottidianis. ad bellū
 ducuntur inuiti & inermis cedibus exponūt
 priuantur liberis & uxoribus miserrima res ē
 postq̄ filios educauerunt eos perdunt. rapiūt
 in pallacium pueri circūciduntur & machume
 theis ritibus inbuuntur uident infelices. pa
 rentes non modo corpora liberorum uerum
 animas etiam irrepndunt. & angustiati iter
 tot calamitates plorare non possunt. maiora
 mala timentes. nemo horum te diligit. neq̄
 enim natura fert ut eos amemus a quibus pa
 timur mala q̄ si te christianum cernerent mi
 rum in modum te diligerent. fælicitatem tuā
 cuperent. & omnibus studiis tuam gloriā q̄re
 rent. & filios suos & seiplos q̄ libentissime tibi
 donarēt. magna est horum multitudo & pro
 sua religione constantia. Quod si prudenter
 eos tractaueris. nihil tibi de religione Thur
 corū uerēdū erit. qui medios iter christianos

se se uidentes tue potius uoluntati consentiēt
fortunas & dignitates seruaturi q̄ mortis peri
culo se subiiciant. non suademus rem nouam
aut insuetam tritum est iter quod ostendim⁹
multi hoc & magni reges ingressi sunt apud
Francos & gentilis ex idolatra christianus ef
fectus est Clodoneus & simul cū eo regni pro
ceres baptisari non recusarunt. apud Hunga
ros Stephanus nostris iniciatus sacris omneꝝ
illam gentem christo acquisiuit. Apud Veso
gotos longo tempore in Hispania regnaue
runt usq; in hec tempora eiusdem gentis san
guis imperat. Ricardus Lemugildi filius sua
dente Leandro Isdalensi episcopo Arriane re
nuntiauit heresi & cum omni gēte sua catho
licam fidem complexus est apud Longobar
dos agilphus suafu coniugis theu delinde re
liquit idola. & cum omni populo christiane
se se legi subiecit. apud Hyberos : qui sunt in
Asia imperante Constātinō maiore. Rex gē
tis cum coniuge. & omni nobilitate atq; ple
be ad predicationem unius captiue mulieris
relicta idolorum insania baptizatus est. sed
quid moramur & non exemplum illud addu
ximus quod omnium est maximum. Constā
tinus ipse Imperator ac monarcha uiam ape
ruit. Quā tu & tui similes ingredi absq; ulla

96
cunctatione possitis omnes qui eam precesse-
rant Imperatores excepto Philippo gentiles
fuere. Iouem. Mercurium. Appollinem. Her-
culem. & alia que sunt monstruofu nomina
tanq̄ deos colebant. Senatui & omni Roma-
no populo. ut ulticia christus erat. proponebā-
tur passim edicta que christianos comprehen-
di iubebant. & nisi sacrificarent idolis crudeli-
bus modis interfici. nil uilius erat nomie chri-
stiano. Infame genus & maleficum habebat
omniū qui christo crederent sub Nerone sub
Domiciano. sub Diodeciano crudelissima in
christianos deleuit persecutio. ac Constanti-
nus acceptis imperii fastibus postq̄ persuasus
est a Siluestro predecessore nostro in simula-
chris demonia coli & unum tantum deū esse
cum patre & spiritu sancto christum Iesum &
in euangelica tātummodo lege salutem inue-
niri non est cunctatus christi fidem amplecti
non dixi. Senatus mihi aduersus erit restet
populus copiarum duces alienabuntur impe-
rio deiiciat. Sed alto animo iactans in deo
spem suam edidit qua publice coli iussit. &
eam fidem teneri ab omnibus imperio subie-
ctis quā beati apostoli Petrus & Paulus Ro-
manis tradissent. Nec propterea sinistri ali-
quod sibi accidit. Sed tunc potissimum excel

lens & gloriosus euasit cū in uexillis suis crux
domini Iesu apposita resplenduit. Vidērat p
quietem in aere signum crucis. & uocem audi
uerat dicentem in hoc Constantine uice paru
it uexilla crucis erexit ciuilibus bellis finē im
posuit. superauit hostes Barbaros afflixit. im
perium ampliavit. pacem subditis dedit. ec
clesias aperuit. consilia sacerdotū celebrauit.
hereses elimauit. lucem q̄ acceperat ab euan
gelio cunctis gentibus communicauit. Mag
nificus & excelsus super omnes cesares inuen
tus Grecis & Latinis nostris celebratus impe
rauit annos supra triginta sedem imperiū apd
Bisantium erexit. Et ampliatis ciuitatis meni
bus. multiq; tum publicis tum priuatis edifi
ciis magnifice constructis de suo nomine Cō
stantinopolim appellauit. & plenus dierum
apud in comediam edito testamento in quo
filios imperii successores reliquit ut christia
num decet sacramentis ecclesie receptis e uita
decessit: quid erat q̄ ille amplius in terra pos
set optare imperio potitus est omnium maxi
ma uita ei & lōga fuit & paucis obnoxia mor
bis. inimicos humiliatos uidit & quod homi
nibus dulcissimum esse solet heredes amplissi
me fortune filios dimisit. nec alienum fuerit
tū imperatorem qui christianam fidē tātope

*Bisantium Constanti
nopolis appellatur
Constantino Imperatore*

ampliauerit in alio seculo. cum christo regna
 re. ut est credere. cui seruiuit in hoc dum uiue
 ret. quod si omnibus qui patriam auxierint.
 iuuerent: defenderint: certum est esse in celū
 diffinitum locum in quo beati euo sempiter
 no fruuntur sic philosophi doctissimi tradide
 runt. multo id certius de illis sperandum est.
 qui pro lege domini uel seruanda uel augen
 da summis studiis contenderunt sicut de Con
 stantino ostensum est. quem sicut in terra feli
 cē fuisse didicimus. ita & in celo beatum credi
 mus. eadem proculdubio euētura tibi esse cō
 fidimus si nobiscum sapiens christum colas &
 magnum Constantinum imiteris. quemad
 modum Romani cum suo Imperatore chri
 stiani sunt effecti. ita & thurci una tecum ba
 ptizafētur callide eritq; tuum regnum super
 omnia. que sunt in orbe. & nomen tuum nul
 la silebit etas latine te littere. & grece & bar
 bare celebrabunt. nemo inter mortales erit.
 qui te potentia aut gloria precedat. magna
 sunt hec que promittimus. maiora que sequū
 tur de regno de potentia huius seculi. de glo
 ria humana sumus locuti. caduca hec & incer
 ta sunt & fluxa omnes morimur. omnia nata
 occidunt. & omnia orta senescunt. breuis est
 humane prosperitatis cursus. cito regnum de

Contestat orat. 177

ficit. nulla potentia longa est. gloria quoque clari nominis quis de maximis rebus diu perseueret. finit tamen aliquando & cum tempore deficit. nihil est inter mortales non mortale conterit omnia tempus. esto duret per multa secula nomen. que dulcedo post obitum laudis. aut damnatus est homo in altera uita & nihil ei prodest fama que remansit. aut saluatus est & ea non eget. beatitudine donatus eterna. que omni ex parte plenissima est. filios ac nepotes per clara maiorum nomina iuuant. & nobis quoque dum uiuimus dulce est talem hereditatem posse relinquere. que sit posteritati solacium. est id quid aliquo modo bonum sed meliora querenda sunt & stabilia bona. que nostra sint neque unquam nos deserant. philosophi quos peripatheticos uocauit antiquitas. tria bonorum genera posuerunt. & alia esse animi dixerunt alia corporis. alia externa. stoici ea dumtaxat bona existimarunt. que animum excolerent. hoc facit iusticia. prudentia. moderatio. fortitudo. & que sunt alie in animo dotes egregiam corporis formam roboris multitudinem nobilitatem clientelas opes inter bona non acceperunt. que neque sunt in potestate nostra. neque possessori felicitatem prestant. sed neque ille quatuor uirtutes. que principales existimantur tranquillam homini mentem red

dunt nisi adiuantur alie tres quas theologi
 cas appellant. & in animo site sunt spes. fides
 charitas. tristis est & in anxietate moratur. &
 torpet & angitur. & nihil boni operatur. qui
 spe future uite priuatus est. sine fide impossi
 bile est placere deo. qui est ultimum hominis
 bonum. & finis in quem tendimus charitas di
 uino amore feruet. curiosa est anime nostre. &
 proximo consulit. que iubet lex. ut tanq̄ nos
 ipsos diligamus. si ergo animi bona cupimus
 & moralibus uirtutibus opus est. & theologi
 cis neq̄ in his ulla est nobis cum tua lege con
 tentio. alia sunt in quibus discrepamus. fate
 bitur tua lex. & uitam eternam in altero secu
 lo reperiri. & in his itineribus ad eum perue
 niri. dicet fidem necessariam esse. uerum non
 eam fidem q̄ nos recipimus amplectetur. lau
 dabit charitatem. sed alia eius officia dicet. q̄
 xp̄ianus sine spe non posse bene homini esse
 fatebitur. sed spei finem longe diuersum a no
 stro recipiet. pax erit in noibus. bellū in reb̄
 fatescat hec nūc cōtentio. & quō uera & eter
 na bona. ex fide christi consequi possis & aīe
 tue consulere. que immortalis est: ostenda
 mus. & si enim huius seculi que dicuntur bo
 na concupiscis. & inter mortales magnus uī
 deri uis nō tamē anime tue oblitū te credim⁹

Gallici in hispania

nec ex illorum numero censemus qui cū Epicuro & aliis quibusdam delirantibus philosophis. extingui animam simul cum corpore putauerunt. nec rursus te sine deo esse censemus sicut olim de Gallicis in Hispania traditum est. qui nullum colebant deum. & de Pithagora quem ferunt dicere solitum esse non liquere sibi an deus aliquis esset. Que disputatio a deo impia iudicata est. ut ab Atheniensibus auctor eius eiectus sit: & libri in quibus ea cōtinebatur exusti. Possidoneus scripsit Epicurum de deo nihil sensisse. sed ea que diis locutus est inuidie depellende causa dixisse. Stultorum hec est assertatio sicut in propheta legimus. Dixit insipiens in corde suo non est deus haud equidem te adeo rudem existimamus. ut celum credas rectore carere. & hanc pulcherrimam mundi machinā casu emerisse. & oīa fieri fortuitu. sed arbitramur te deum nostrū confiteri & in eum credere qui celum creauit & terram. & omnia que in eis sunt. & quae que creauit non negligit. nec te ignorare censemus incorruptibiles esse animas hominum. & cum nostris temporibus migrant in alias regiones transferri. & bonas leta sortiri loca. malas ad supplicium rapi quae non solum in euangelio nostro scriptū est & in prophetis. sed tua quoque

lex idē docet. quis in hoc mundo tēporalia q̄
 putantur bona casu quodā fortuito euenire
 non recte arbitrat̄ur Socrates & Plato & Ari
 stoteles phō̄e principes de mundi regimine.
 de immortalitate animarū de deo eadē credi
 derunt que christiani. quis aliq̄ noue legis ar
 chana. que nondū edita erant ignorauerunt
 Platonis in epistolis hec uerba leguntur. cre
 dendum est autē semper ueteribus sacrisq̄ ser
 monibus nobis asserentibus esse animā imor
 talem. iudicesq̄ habere ac penas date maxias
 cū a corpore fuerit separata. quod intelligen
 dum cum male uixerit. non est hic locus apud
 te altius examinandus qui p̄ tuo lege deum
 esse intelligis qui omnia uidet. & omnia iudi
 cat. & animas corporea mole solutas pro suis
 operibus in alio seculo uel premia recepturas
 uel supplicia: non dubitas: que cū ita sit: stul
 tum cognoscis terrenis rebus ita aliquē inhe
 rere. ut celestia negligat. & dum corpori stu
 det animā perdat breue est omne quod uiui
 mus eum. etia u si Matusalem aut Nestoris
 annos possumus attingere quicquid eternita
 ti comparatur momentaneum est. quotus ho
 die reperit̄ qui centesimū uideat autumpnū.
 quotus qui octogesimū impleat annum. uita
 hominis. ut inquit p̄pheta in ipsis septuagm

platonis *John de amor*
anime

Quicquid ^{est} *eternitatis comparatur*
momentaneum est

ta annis in potentatibus. aliquando ad octua
ginta ptenditus. ulterius labor & dolor. quo
tus iterum ex eis qui nascuntur ad perfectam per
uadit etatem. quod multi moriuntur infantes. Quot
pueros extinguunt morbi. paucissimi iuuen
tutem superant. angustissima est uita hominis.
& incerta mille instant in omnes horas peri
cula. mille mortis fauces uite nostre insidiantur
minima res cursum nostrum interrumpit. Alie
no hic arbitrio sumus uocat nos deus quando
uult. & ubi uult. & cum minime credimus tunc
citamur. peremptoria monitio est. nec licet pro
uocare aut contra nitari. parandum est altissimo domino.
& uillicationis ratio reddenda. sapiunt qui ita
uitam instituunt. ut uocati alacri animo abe
ant. & coram iudice qui nihil ignorat impau
di consistent. in die illa tremenda & amara ual
de: in qua nihil amplius mereri licet. & omnis
spes ac metus ex his que acta sunt pendet nec
supplicare iuuat. neque negare. est igitur de ani
ma curandum que post hanc uitam aliam habet
uitam in qua uel dolet uel gaudet. quid prodest
homini si uniuersum mundum lucretur. inquit
in euangelio dominus. Anime uero sue detri
mentum patiat. aut quam commutationem dabit.
homo pro anima sua hac uiuimus hac sapimus
hac deo similes sumus. hec melior pars nostri

est rebus omnibus preciosior. hec dimisso cor-
 pore in alias regiones ingredit. corpus in ter-
 ra iacet. & in puluerem conuertit. & usq; ad
 ultimum maximumq; iudicium sensu carebit
 tunc uero pro meritis que illi cū aīa. fuere cō-
 munia uel ad gloriā uel ad penā resurget. qd
 Nino pdest late per Asiam imperasse? quid
 Semiramidi eius uxori? quid Dionisio quid
 Herculi ad Indos usq; penetrasse? quid Idan-
 thirso Scithie atq; Asie iugum imposuisse. qd
 Nabuchodonosor ad Gades usq; perrexisse?
 quid Osiridi dimissa Egipto per Syriam & A-
 siam in Traciam duxisse copias? quid Agame-
 noni Ilium exussisse? quid Ciro persarū impe-
 rium constituisse? quid Alexandro magno il-
 lud euertisse. & usq; ad Hispaliū in orientem
 & ad Iaxartez flūuū septentrionem uersus
 arma tulisse? quid Hanibali Italiam uexasse.
 quid Scipionibus Carthaginem deleuisse?
 quid Pompeio orientales reges debellasse?
 quid Iulio Cesari subacta Gallia Romanum
 Imperium inuasisse? quid Hunorum regi A-
 thilie Pannoniaq; potita. Aquiliam in Itali-
 am subuertisse? quid Tamerlano tot Asie Sy-
 rieq; urbes incendisse atq; auum tuum prelio
 superasse? quid genitori tuo amirati. sepe de
 Grecia. sepe de Hungaris triumphasse? qd ce

teris regibus atq; imperatoribus res magnas
& claras gessisse prodest si absq; cognitione
ueri dei mortui sunt. & nunc eorum anime a
pud inferos cruciantur. laudantur hic & ar-
dent illic que fame uoluptas in cruciatu esse
potest. Que dulcedo glorie in doloribus du-
ra uox est eorum qui uel in tauro Phalaridis
beatitudinem esse dicunt. Non bene cohabi-
tant dolor ac uoluptas nec ullus est in felicita-
te meror. in celo plena felicitas est. apud infe-
feros plena miseria cum ea uentum est nihil
iuuat gloria. que precessit & fama seculi. stu-
dendum igitur est ut post obitum qui per om-
nes se horas infert. certus & incertus anima-
bus nostris bene consolamus. preueniendus
est piis operibus dies mortis & omnes actus
nostris ita dirigendi ut deo placeamus ipse est
enim finis omnium & summum bonum. & qd
aspiramus. & ipsa beatitudo cuius cupiditas
omnibus mortalibus inest. querendum e iter
ad eam. id tecta fides ostendit. & operatio iu-
sticie. quia nec iusticia sine fide. nec fides sine
iusticia sufficit. iustus ex fide uiuit. ut scriptum
est. & sine fide nemo acceptus deo. tua lex ut
aiunt. in sua quemq; religione saluari homi-
nem censet. si alioquin caste iusteq; uiuat aut
si machumetea traditione relicta ad aliam tran-

101

fieri dicunt & in tua lege scriptum esse est. n. sibi ipsi sepe contraria. nulli salutem patere nisi in ea. nos contra sentimus & certi sumus uiam uite soli christiano si bene agat. apertam esse. ait enim ueritas in euangelio. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluabitur. qui non crediderit condemnabitur. tu ergo si futurum credis seculum si uis fieri saluus. si anime tue bene consultum cupis. ut fidem Romane ecclesie extra quam non est salus & baptismum recipias oportet his duabus clauibus fide & baptismo aperiuntur paradisi porte. illis tamen quia apposite ad fidem uiuunt. nam fides sine operibus mortua est euangelio prebende sunt aures & christi doctrina sequende que nullum fallit. dices nolle tue legi nostram proponere aut machumetem relinquere prophetam magnum rogauimus ab initio ut benigne audires. Idem nunc petimus. & nunc maxime attendis auribus. & pia mente opus est. & iudicio recto quando ad radicem arboris infructuose admonemus securim. Audi seriem rerum nosce historiam fidei prebe aures uero cui paratus est in altis edibus locus calistenem philosophum crudelibus moris lace in custodia rapuit Alexander qui uera loquens diuinum cultum homini denegauit & Dicitur Philippi lau

des commemorantem lācea transsodit timēt
homines exempla. & uidentes melius adula
toribus succedere quā recta monentibus. ad
nugas se conuertunt & que placeant loquun
tur Antigonus aliquando unus ex successori
bus Alexandri qui regnauit in Asia interue
nandum. mutata ueste. relictis comitibus er
rabundus apud Agrestes homines in uili tu
gurio pernoctauit incognitus & combibens de
seipso tanq̄ de altero percunctatus astantes.
omnia que fecerat mala ab eis audiuit. mane
quesitus atq; inuentus cum uestem allatam &
regium ornatum uidisset date inquit purpe
ram q̄ ut primum indui uerum de me nisi hac
nocte nunq̄ audiui. & augustus morruo uaro
iccirco seipsum supra modum dolere aiebat.
quia non esset a quo uerum audiret. Ad pau
peres philosophos relegata est inquisitio ueri
que propterea sapientie amatores uocantur:
quia ueritati seruiunt. & nolunt decipi. turpe
est cuiq; homini errare maxime regi qui per
seipsum non satis intelligit prope habet ma
gistros quos interroget tantum placeat audi
re. nec pudeat discere quod ignoras. Tria sūt
E hominum genera. Vt inquit Hesiodus primi
& optimi sunt qui per sese omnia noscūt hīs
proximimi qui recta monentibus ascultant

tertii prorsus. damnandi sunt. qui neq; ipsi ui-
 dent. neq; uidentibus credunt. Sed nulla in re
 periculosius erratur ^{quā} in his. que pertinent
 ad fidem. neq; utilius iuuenitur uerum recte
 Antipatrum de Alexādro scribit Aristo. mo-
 uens ne pro tot exercitibus uictoriisq; & sub-
 iugatione orbis terrarum gloriatur. sed cogi-
 tet q; siquid de deo recte cognoscat. non mi-
 nori gloria dignus est q̄ ipse pro tantis rebus
 gestis tantaq; potentia. Et in Ethicis sapientē
 inquit esse amicissimum deo. sapiens autem
 nemo existimandus est qui a recta fide est alie-
 nus. in his uero que sunt fidei. neq; tuus legi-
 fer satis intellexit. neq; tu in hanc usq; diem
 satis didicisti. an uero recta monentem audi-
 re & sequi uelis. futurus dies ostendet. si uero
 hec que ad te scribimus audieris signum erit
 ad discendum parati. si feceris que monemus
 eris proculdubio sapiens. Nemo sapientiam
 cōtemnit. nemo odit. nemo est qui nolit esse
 sapiens. Verum primus sapientie gradus est
 nolle errare. & uerum q̄ libentissime audire
 maxime in his rebus. unde homini est salus.
 sicut est religio que ordinatur ad eternam ui-
 tam. Audi ergo uerum circa religionem. si nō
 scribimus uerum argue scribentes & despice
 tāq; stultos. Sed noli falsum dicere. nisi cogno-

ueris falsum esse. & narrabim⁹ breuissime ab
initio mūdi usq; ad obitum saluatoris christi
nostri legis archana. Deinde aliqua de tua le
ge dicemus ea. que conferemus adinuicem. &
quantum intersit ostendemus. conabimurq;
quantum ex alio dabitur lucem tibi ostende
re per quam possis ad eam lucem peruenire.
que illuminat omnem hominem uenientem
in hunc mundum. Cum creasset deus in prin
cipio celum & terram & maria & lucem & so
lem & lunam. & alia sydera. & plantas & her
bas & uolucres & pisces & quadrupedum ge
nus in exterminabile. ut scribitur sapientie se
cundo. Ac reptilia & alia animantia. Postre
mo Adam creauit & insufflauit i eum spiracu
lum uite & posuit eum in paradiso deliciarū.
& fecit adiutorium simile sibi. Euam ex costa
eius eductam & data licentia qua possent ce
terarum plantationū degustare fructus: ut
abstinent a plantatione prudentie imperauit
Et ambos cum preuaricati essent ex paradiso
deiecit. atq; in eis humanum genus morte dā
nauit. iussit laborosam uitam erumnis plenā
agere. ab his ppagata creatura rationalis cū
rursus animo rebeli diuinam maiestatem cō
tempneret. Et in uitia quoq; prolaberetur aq;
rum diluuiō deleta est. Noe cum coniuge: &

sex aliis animalibus in archa saluat^o est. & ab
 his omnes homines qui modo sunt & post di
 luuium fuerunt originē ducūt: tres filii Noe:
 Sem: Cam & Iaphet redeuntibus aquis in lo
 cum suum humanam gentem reparauerunt.
 adeo ut trahitur priusq̄ Noe moreretur qua
 tuor milia hominum ex suis & filiorum lum
 bis exiuisse. ex quibus etia3 iniqui emerferūt
 Nembrotēs filius Cam & qui cum eo in con
 tumeliam domini turrim babel edificare ce
 perunt. in ea diuisum est labium uniuerse ter
 re. & confusione impeditum opus secuta est
 peccatum pessimum pentapolitana submerso
 & Abraam & Loth inuenti religiosi. in semē
 Abraam benedicte sunt gentes & circumcisi
 onis pactum cum eo percussum est. fuit enim
 iustus & placuit deo in operibus suis. cum fili
 um Isaac diuino imperio immolare nō detre
 ctasset neq; Isaac patris uiam deseruit. cui na
 tus est Iacob. qui alio nomine dictus est Isra
 hel. & huic duodecim filii fuerunt. A quibus
 duodecim tribus emanarunt. is cognito q̄ Io
 seph quem putabat extinctum magnus & po
 tens esset in Egypto. cum reliquis filiis ad eū
 migravit. multiplicatum est illic Iudeorū se
 men. & in gentem magnam cū creuissent Isra
 helite surrexitq; rex alius. qui Ioseph & ope

ra eius. ignoraret grauissimis laborib⁹ oppre-
ssi sunt & contumeliis innumerabilibus affe-
cti. & miserante deo per manus Moysi & Aa-
ron seruitutem effugerunt & sicco uestigio ru-
bro mari traiecto per annos quadraginta ci-
bo celesti uitam in deserto egerunt. Et circa
montem synai diuinam legem in tabulis la-
pideis acceperunt. acquisita est terra promif-
sionis. sed non tota in manu Moysi. post obi-
tum eius mirabilia fuerunt opera Iosue & ali-
orum iudicum inter quos etiam prophete cla-
ruerunt uiri excellentissimi. successerunt dein-
de reges & alii prophete in populo dei & non
sine celesti munimine conseruata est gens He-
brea & conseruata est gens hebrea & prophete
quidem interpretati legem salubria tradi-
dere precepta. uirtutem extollentes & uicia
effulminantes. & multa per illos scripta sunt
diuinitus reuelata. que de futuris noticia pre-
buere non tamen pauca perpessi sunt aduersa
iudei cum legem domini contempnerent: &
in traditionibus patrum non permanerent:
ceperunt eos Caldei & in seruitutem redege-
runt. Et nunc Syri: nunc Arabes nunc Eryp-
tii in eos arma uerterunt: multe fuerunt eoru
tribulationes. multe calamitates. ac miserie.
sed de omnibus liberauit eos dominus cu ad

104

deum clamauerunt & tota mente redierunt.
quia cor contritum & humiliatum non despi-
cit diuina maiestas: hec ut arbitramur comu-
nia tibi nobisq; sunt & in Alchorano Machu-
meteo magna ex parte continetur: uerax igitur
& tuo & nostro iudicio lex iudeorum ue-
rax: Moyses & Dauid & Salomon & Esaias:
& Hieremias & Ezechiel & Daniel. & uera-
ces omnes prophete domini. uera iudeorum
fides. qui ante christum in lege permanserunt
mendaces omnes gentes que coluerunt idola.
notus ante christum solum in iudea deus. ni-
hil hic usq; contendimus. concedis hec nisi fal-
limur omnia. in his que sequuntur discordia
erit. sed nos in luce ambulamus. neq; offendi-
mus ad lapidem pedes nostros. & de cetero tu
quoq; offendas magnopere cupimus. & ultro
ne decipiaris lumē offerimus. tu creatura dei
es & ouis eius sed errabunda extra caulas in
alienis pascuis procul ab ouili dominico letife-
rum capis cibum & pestifera aleris herba. nos
boni pastoris exemplo. qui relictis nonagin-
tanouem ouibus in deserto. unā queque aber-
rauerat secuti sumus teque querimus. & in
uiam salutis optamus reducere. Dolemus
te uirum excellentem nobilitate maiorum il-
lustrem. gestarum rerum gloria clarum. impe-

rio magno peditum. & pluribus nature doti
bus eminentem non incedere in uis domini:
non nosse mandata eius non esse in lege sua:
compatimur tibi: & tuorum subditorum infe
licitatem deploramus/qui tecum pereunt. nec
te credimus libenter errare cuius naturam bo
nam esse confidimus. ignorantia ueri te reti
net. tui te parentes & seipsos per ignorantia
decepere cum progenitoribus laberis. sed ti
menda est scriptura que ait ignorans ignora
bitur Quod si ceteris in rebus precipuam cu
ram. exactam diligentiam summum studium
adhibeas ne quis fallat te circa religionem po
tentissime curandum est ne fallaris. in qua ta
to cautiorem te esse oportet. quanto in ea cu
maiori periculo delinquitur. ceterarum reru
ignorantia hec est. que sunt temporalia i hoc
seculo adimere. potest religionis error alteri
uite bona id est anime felicitatem reperit. qd
ne tibi accidat si nobis aures & fidem prestite
ris facile adiumento erimus. Audiuisti ea que
de ueteri testamento diximus. Nunc de nouo
agendum est. in quo plurimum discordamus
audi que subiungim⁹. sic & tue legis tenebras
odio habebis ut speramus & nostre legis luce
amabis. Duo in ueteri testamento uaticinia
reperiuntur. quorum alterum est quia no au

Duo uaticinia pced.
pua

feretur sceptrum de iuda neq; dux de femore eius donec ueniat qui mittendus est. siue ut cal dei dicunt Messias Alterum est quod ait cum uenerit sanctus sanctorum cessabit unctio uestra. his uaticiniis predictum est in aduentu christi. iudeos & regnum amissuros esse & sacerdotium sicut & factum est. regnum quod iudeorum fuerat idumaei acceperunt. regnante namq; primo Herode aetepatris filio genere idumeo & alienigena. Christus ex Maria uirgine natus est dei filius. uerus deus & uerus homo : q; sacerdotium iudeorum ad christianos transtulit. Petro sibi successore dilecto. in quem pontificis maximi potestatem trassudit. neq; ulterius apud iudeos pastoralis ouium cura p mansit. dicente domino ad Petrum. Pasce oues meas. Pastor ipse bonus & pontifex magnus christus pastores. deinceps & pontifices christianos non iudeos esse constituit: quis Petrus & alii plures ex iudeis non amplius iudei suum summum pontificum acceperunt. Atq; in hunc modum iudaica cessauit unctio. & translatum est sacerdotium. Quo facto & lex ipsa translata est dicente apostolo. quia translato sacerdotio necesse est ut legis etiam translatio fiat. deus igitur qui multifarie multisq; modis olim patribus in prophetis locutus fuerat. nouissi

*Regnante herode
Xpus natus.*

me per filium suum : quem constituit heredē
uniuersorum. per quem fecit & secula. allocu-
tus homines nouam legem edidit. Et noua de-
dit precepta quibus seruatis uitam meretur e-
ternam. In tempore igitur quod in altissimo
indiuidue trinitatis consilio ab eterno fuerat
diffinitum. regnāte apud Hebreos Herode.
imperante apud Romanos Augusto. quiescē-
te mundo. & aduentum domini mirabili & in-
audita prioribus seculis pace honorante. mis-
sus est Gabriel angelus de celo. qui Marie fe-
licem cōceptionem & sacratissimum partum
annunciaret. sed ante precursor natus est Io-
hannes qui penitentiam predicaret. & uia do-
mino prepararet. cōcepit uirgo de spiritu san-
cto. ut predixerat angelus. & seruata dignita-
te uirginitatis filium simul & dominum pepe-
rit: natus est christus saluator octauo calēdas
Ianuarias. & in ipsis kalendis circumcisus ē &
iuxta uocem euangelicam Ihesus appellatus:
quia salutem attulit humano generi. plurima
de infantia saluatoris scripta sunt. nec dubiū
est quin omnis etas signis & miraculis plena
fuerit. seu ecclesie nostre grauitas & acre iudi-
cium. ea tantum recipit que certa sunt Apo-
cripha pretermittit. duodecimus Saluatoris
annus memoriaz habet. quia templum ingre

ssus cum legis doctoribus disputauit. & ali
 qua ex parte splendorem sue diuinitatis osten
 dit. Sed circa tricesimum annum fulgor illi
 plenius emicuit. Tunc enim baptizatus est a
 Iohanne. Et Iohannem ipse baptizauit. Et pa
 terna uox audita est. Hic est filius meus dile
 ctus: in quo mihi bene complacuit. Conuer
 tit aquam in uinum. & in innumerabilibus
 coruscavit miraculis. Elegit sibi discipulos:
 quos uocamus apostolos. & circuiens regio
 nes. Et mentes hominum & corpora sanauit
 egrotantium. & faciens ipse que docebat to
 to triennio predicauit euangelium per Iude
 am & uicinas prouincias beatissima uox eius
 intonuit. Que uita hominum esse deberet o
 stendit excellentissime. & precepta tamen ue
 ra innouauit: tum noua prioribus multum u
 tiliora instituit: abdita & obscura que erant
 in ueteri lege multa reuelauit. & obscuros
 prophetarum aperuit sensus: & que de se
 predicta fuerant palam exposuit mysterium scilicet
 Trinitatis ostendit. & unitatem in trinitate mon
 strauit. Docens tum patrem: Tum filium:
 Tum spiritum sanctum diuinis honoribus per
 sequendum. & hos tres unum esse deum predixit. non
 modo mortem suam. uerum etiam generis mortis. & quod

*Circa xxx. annu xpi
 baptizatus et ioha
 a xpo baptizatus*

*Triennio xpi predi
 cavit*

tertia die resurgeret. & q̄ ascensurus in celum
rediturus esset in finem seculi iudicare uiuos
& mortuos. comprehensus est sicut ipse uolu
it. & traditus Pilato presidi qui eum neci da
ret. Testes in eum citati sunt nec est inuenta
mortis causa. quia peccatum non fecit. nec re
pertus est dolus in ore eius. maximum crimē
obiecerunt quia filium dei se fecit. & regem
dixit. & propter ueritatem occisus est. crucifi
xus atq; sepultus & iuxta uerbum suum resur
rexit a mortuis. & quadraginta diebus cū di
scipulis commoratus. cum eos confirmasset &
corroborasset. atq; in orbem ire iussisset euan
gelium disseminaturos tandem uidentibus il
lis eleuatus est. & nubes suscepit eum ab ocu
lis eorum. ascendit ad celum & sedet ad dex
teram dei patris. & inde uenturus est iudicare
uiuos & mortuos. & redditurus unicuiq; secū
dum opera sua. in terra spiritus sanctus ab eo
missus oīa suggerit ecclesie. q̄ necessaria sunt
ad uitam eternam hec nos xp̄iani firmiter cre
dimus. hec est fides nostra quā cunctis genti
bus predicamus. & impartiri omnib⁹ cupim⁹
hec ab apostolis & eorum successoribus per fi
deles manus immutilata & incorrupta ad nos
usq; delata sūt. hec uos thurci & saraceni ma
gna ex parte negatis. & si enim Christum ex

uirgine natum. & sanctum uirum. & dei flatū
 & pphetam magnum & mirabilium operum
 effectorem. & adhuc uiuentem confitemini.
 deum tamen & dei filium esse efficiamini. nec
 sibi nec sancto spiritu diuinitatem conceditis
 & trinitatem personarum in diuinis respuitis
 & christi mortez deridetis. quem translatum
 & alium sibi similem loco suo interfectum ar
 bitramini. nec eius aduentum in extremo iu
 dicio expectatis. & alia non pauca christiane
 legis reicitis. & plurima creditis que apud no
 stros risu digna uidentur. & que modo dimit
 timus intacta atq; nos credimus nō solum ex
 noua lege sed ex ueteri inuitamur uos machu
 methei & alchorano eius fidem tantūmodo
 adhibetis. & hominem mortuum sine conte
 ste sine ratione sine miraculis sequimini. nos
 uiuo credimus uiuit enim uestro testimonio
 christus. nos deo prestamus aures & signis &
 rationibus sacris ducimur testimoniis. quod
 si nos audies monstrabimus breuiter nostre
 legis splendidam lucem & tue obscuram cali
 ginem detegem⁹. sed opus est piis & attentis
 auribus. quando fidei sublimitas attingitur.
 & magni dei panduntur archana. sepe iocis
 & inanibus fabulis te presentē adhibuisti. &
 leuiore uidisti narratiōes. nō est cur hec gra

*No qd infideles de xpo con
 fiteant. et qd negant.*

omnes saluos esse
cupimus

uia contempnas aut ea nosse recufes. ex quib⁹
tua pendet salus. nō est anima nobilis cui nō
insit ueritatis amor. non est homo qui nolit
saluus fieri. audi ergo qui generosus es. audi
que te saluare possunt. quid est inter christia
nos thurcosq; controuersie. in quo simul con
tendimus. que discidii causa sane non alius di
scordie fomes est. nisi quia circa diuinitatem
non eadem sapimus. de patre. de filio. de spiri
tu sancto contendimus: hoc est precipuum di
scidium quo sublato facile omnia componen
tur. Attingemus hec & que fit inter nos de di
uinitate dissensio latius exponemus. nos ī deo
tres dicimus personas esse patrem & filium &
spiritum sanctum. uos unam tantum. quā nec
patrem. nec filium. nec spiritum sanctum dici
tis. sed deum tantummodo appellatis. & hūc
unicum esse dicitis creatorem celi & terre. &
omnium que in eis sunt nulla est de unitate
contentio. non latent nos uerba Moyſi dicen
tis in exordio legis audi Israel dominus deus
tuus unus est. & rursus in lege scriptū est. ego
sum dominus deus tuus qui te eduxi de terra
Egypti. non erūt tibi dii alii preter me. & rur
sus ego sum qui sum. Et si quesierint nomen
meum uade & dic eis qui est qui misit me ad
uos. & in cantico Exodi dicitur. dominus om

nipotens nomen eius. que testimonia unum
 esse deum & unum dominum manifeste decla-
 rant. & unam potestatem & unam naturam.
 hic amicitia est atq; concordia. uobis unus de-
 us est. Nam deus nature dominus potestatis
 nomen nobis est unus. dicitis principium om-
 nium rerum esse deum. nos idem affirmamus
 in quo igitur dissentimus. multa sunt que de
 deo alii xpiani dicunt aliter sarraceni seu thur-
 ci. uos deum corporeum dicitis. uos fortuita esse
 que hic in terra geruntur arbitramini. nec cura-
 re de his deum patrem in diuinitate negatis. nos
 patrem & filium cognoscimus. uos spiritum san-
 ctum ex diuina maiestate reicitis. nos ponimus
 & ueneramur. mittamus alia hec aggrediamur
 in quibus plus ponderis est. nos christum dei
 filium dicimus. uos negatis. cur negatis sane?
 quia nec uxorem habet deus ex qua filium pro-
 creare posset. Quod si uxor ei fuerit filiosque ge-
 nuerit. mundus qui unius imperio regitur in
 plures diuisus dominos diu stare non posset.
 in unitate concordia est. que seruet imperia.
 in pluralitate discordia. que maxime regna
 subuertit. Sed quis tam rudis. tam uecors.
 tam demens Christianus est qui generare de-
 um ex conubio & promixtione femine arbitretur

Non sumus a deo hebetes christiani. ut tantū nephas admittamus saracenis suaderi hoc posset qui deo & corpus & caput & manus. & cetera membra concedunt. nos deum spiritū esse asserimus. incorporeum: immortalem: eternum: & incomprehensibilem. qui dum se ipsum intelligit in mente sua uerum uerbum concipit. quod nos filiū dei esse dicimus. nec aliud est in deo seipsum noscere atq; intelligere: q̄ deum esse. nihil est enim in deo non deū autem cuius est uerbum nominamus patrem. & processum ipsius uerbi generationē filii dicimus. nec ueritas: hec de uerbo dei apud christianos tantum illuxit. gentiles philosophi ante christi aduētum eadem que nos asserimus nonnulli affirmauerunt. siquidem Platonici philosophi in suis libris apertissime dixerunt. q̄ in principio erat uerbum & uerbum erat apud deum. & deus erat uerbū. hoc erat in principio apud deū. omnia per ipsum facta sunt. & sine ipso factū est nihil. & reliq̄ ferme oīa comprobant de uerbo dei que Io. in euangelio suo tradit. usq; ad incarnationem uerbi. quam ignorarunt. quia nondum natus erat Christus. & alta legis mysteria absconderat deus a sapientibus huius seculi que reuelauit paruulis. Quod igitur Platonici

*Q Platonici phi dixerunt
In principio erat uerbum & q.*

uerbum dei nominauit. & deum esse dicunt.
 nos filium uocamus ex deo genitum & deum
 esse fatemur nec ruinam mundi ex filii gene-
 ratione timemus. quando unus dumtaxat fi-
 lius est & pater & filius unum sunt. una pote-
 stas una uoluntas una maiestas. nec uerbum
 conceptum ab intellectu concipiente discor-
 dat. obscura hec uerba uidebuntur ac si uoles
 presto erunt qui lumen afferant & apertissi-
 ma omnia reddant. & tu solem hunc corpore
 um cernis qui noctem abiens & diem efficit:
 rediens hic a seipso lucis producit radios. hec
 productio generatio quedam est in sole. & ra-
 dii solis filii solis eius non inconuenienter uo-
 cantur. que similitudo quis multifarie est ine-
 pta. nam solis plures sepe uidimus radios. deo
 unicus tantum est filius in eo tamen conuenit.
 quia una est & solis & radiorum substantia. &
 una est patris & filii diuinitas atque essentia. qu-
 uis comperatio corporalium rerum nulla sa-
 tis cum diuinis quadrari potest. sed accipe te-
 stimonia. & qui ratione non capis cede aucto-
 ritati uetus testamentum & iudeis & christia-
 nis & saracenis comune est. Eructauit inquit
 Dauid ex persona dei cor meum uerbum bo-
 num hoc est quod dei filium dicimus & unige-
 nitum patris eterni non ex carnali coniugio.

aut humano complexu sed ex corde dei id est
intellectu productum asserimus & rursus fili⁹
meus es tu ego hodie genui te. hodie dicit: quia
deo nec heri preterit nec cras imminet. Sed
hodie semper adest cui presentia sunt omnia.
iterum ante luciferuz inquit genui te ut intel
ligas quia non loquitur de Salomone David
sed deus pater de filio deo: quia ante luciferu
nemo fuit. & in libro sapientie legimus sapiē
tiam dei que dei filius est dicentē. nondū erāt
abyssi. & ego iam concepta eram. ante mōtes
& colles ego parturiebar. nunq̄ enim p̄ sine
filio fuit. nec sine patre filius. & hoc quod in
euangelio inqt Ioannes. In p̄ncipio erat uer
bum & uerbum erat apud deum & deus erat
uerbum. que mysteria p̄funda & alta cū non
intelligeret Arrius nec Machumetes cōprehē
dere. negare maluit ueritatem dei q̄ suam ig
norantiam confiteri. & suas ineptias imprudē
ter ingerere q̄ aliorū sapientiam humiliter di
scere. Stulta hec & damnosa pertinacia est. deo
enim & prophetis eius oportet credere. & si
quid est cuius rationem non capimus debem⁹
cum Paulo dicere. O altitudo diuitiarū sciētie
& sapiētie dei q̄ incōprehēsibilia sunt iudicia
eius: & inuestigabiles uie eius. fatentur iuriscō
sulti. non omnium que a maioribus suis insti

tuta sunt. rationem reddere posse. & tamen legi parendum esse: quia non sine causa condita fuerit quanto minus archana dei licet agnoscere plurime sunt occulte cause ad quas nulla potuit curiositas hominum peruenire sicut oculi noctue ad solem ita & noster intuitus ad ea que sunt diuinitatis. non est ergo mirandum si neque generationem filii neque spiritus sancti processionem neque trinitatem in diuinitate intellexit carnaliter homo. uel Arrius uel Machumetes. sed illud est in eis damnabile: ac detestabile fuit quod sacre scripture diuinisque testimoniis non acquieuerunt. Nam quod opus est argumentis ubi deus ipse loquitur de Pythagoricis traditum est quod in disputando soliti erant dicere ipse ait. Ipse autem erat Pythagoras tanquam eius auctoritati non liceret aduersari/ quanto minus deo/ qui uerax est. & omnis homo mendax. sed negabis hec esse dei que asserimus testimonia de his posterius differemus. nunc de spiritu sancto agendum est. cui tua lex diuinos honores abrogat: non est huiusmodi erroris Machumetes inuentor Arrii & Nestorii. & Macedonii hec olim dementia fuit. quos sacra patrum concilia damnauerunt: sed eorum uirus apud Egyptios. & Arabes aliquandiu latuit. & postremo auctore Machu

mete. & magistro eius Sergio late diffusum ē
ne mouearis dum uera loquimur. caue ne seq̄
ris cecos. discē spiritum sanctum esse deum &
tertiam in trinitate fore personam. Diximus
pauloāte deum patrem dum se cognoscit uer
bum concipere & filium gignere. nunc quod
sequitur. adicimus cognitioni annexam esse
appetituiam quandam operationē cuius prin
cipium uoluntas est inter operatiōes uero q̄s
uoluntas producit precipua est a mare. adhi
be hic aures & mentem erige in deo perfectā
& absolutam fateri cognitionem oportet. &
amorem parimodo. cuius processus per appeti
tuiam operationem exprimitur. sicut & uerbi
generatio per intellectuiam. & alia est opera
tio que intelligit. alia que appetit. Intellectiā
ex his completur que sunt quodammodo in
ipso intelligente. nam sicut sensibilia in sensu
ita intelligibilia in intellectu dicimus esse. ap
petitiua autem complementum accipit secun
dum quendam ordinem uel motū ad eas res
que obiiciuntur appetitui. & occultum quod
dam principium sui motus habet. ea uero q̄
principio feruntur archano spiritus nomē ac
ceperunt. nam & uentos spiritus esse dicimus
& in scripturis procellarum spiritus appellan
tur. quia non apparet afflationis spiritus initi.

um. Respirationem etiam & arteriarum mo-
 tum ab intrinseco & occulto principio manā-
 tem uocamus spiritum atq; hoc modo cōgru-
 enti quadam similitudine. quantū diuina hu-
 manis uerbis iudicari possūt diuin⁹ ipse amor
 a patre filioq; pcedens spiritus dictus est. i no-
 bis duplici ex causa pcedit amor. aliquando
 excorporea & materiali natura. & is plerumq;
 inmundus est & menti noxius. aliquando ex
 ipsa pprietate spiritualis nature. cum intelli-
 gibilis & rationi conuenientia ad amam⁹. & hic
 purus est amor & laudabilis & anime saluta-
 ris In deo corporalis amor seu materialis locū
 non habet sed ille tantum reperitur. qui simplex
 est & nitidissimus & purissimus & quem spiri-
 tum sanctum appellamus. nec nos intellectu-
 ali & scto amore quicq; psequimur nisi quod
 intellectu concipimus. conceptio autem q̄ fit
 a intellectu. uerbum est. atq; ita necesse est
 amorem ex uerbo exoriri. amat enim de⁹ qd
 de seipso intelligit id est uerbum quod conci-
 pit intelligendo. Verbum autem dei dicimus
 filium dei. qui & ipse patrē nouit & amat. atq;
 ita fit ut amor ipse cui sanctus spiritus est no-
 men. ex patre filioq; pcedit. fitq; cum patre &
 filio pariter deus. nam sicut diuinum intelli-
 gere essentie diuinitatis est. ita & amare. & sicut

deus se semper intelligit. ita & sese semper a-
mat. & omnia amat. suam bonitatem dum a-
mat. rursusq; sicut dei filius qui est uerbū dei
in natura diuina subsistens patri coeternus p-
fectus & unus deus est. ita & spiritus sanctus
deus est patri. & filio coequalis & coeternus.
& quia omne quod subsistit in natura intelli-
gibili. apud nos persona dicitur. apud Grecos
ipostasis. consequens est ut tres personas in di-
uinitate ponamus. quia tres sunt subsistentes
pater. & uerbum. & spiritus sanctus. neq; per-
sonas dicimus esse per essentiam diuersas. sed
per solas relationes distinctas. que ex proces-
sione uerbi. & amoris proueniunt. atq; in hūc
modum. christiana religio diuinitus illustra-
ta. distinctas tres personas confitentur in diui-
nis non tres deos sicut Machumetes falso opi-
natus est. sed patrem & filium & spiritum san-
ctum. unum esse ab eterno deum asserimus.
nec tamen ipsum patrem qui filius est. nec fili-
um qui pater est. nec spiritum sanctum qui pa-
ter est aut filius. una est enim patris & filii &
spiritus sancti essentia. in qua nō est aliud pa-
ter. aliud filius. aliud spiritus sanctus. quis in
personis alium patrem. alium filium. aliū spi-
ritum sanctum diuina docente auctoritate di-
camus. nec similitudo in his que creata sunt

summe deest trinitatis. Inuisibilia dei sicut a
 postolus ait. per ea que facta sunt intellecta
 conspiciuntur. sempiterna quoque uirtus eius:
 ac diuinitas relucet quippe in anima nostra &
 quedam diuine trinitatis imago. Est enim ani
 ma nostra substantia quedam incorporea &
 ratione predata. & actus quidem sine forma or
 ganici corporis: que dum corpus mouet & re
 git sui meminit se intelligit. & se diligit. qui
 bus in rebus quedam apparet trinitas. memo
 rie intelligentie & amoris. tria hec ad seipsa re
 feruntur. quia non est amor sine memoria.
 nec memoria sine noticia. nam quis meminit
 aut amat quod nescit. inseparabilia sunt hec a se
 metipsis & tamen quodlibet eorum & simul
 omnia una essentia sunt: & una uita in animi
 una differunt tamen quia memoria non est in
 telligentia uel uoluntas. nec intelligentia uo
 luntas sine memoria. quod si hec diligenter
 inspicias inuenies summe illius trinitatis atque
 unitatis uestigium & imaginem quandam
 uis imparem. quicumque enim sempiternam &
 incommurabilem naturam. per memoriam
 reminiscitur. intuetur per intelligentiam. am
 plectitur per dilectionem. profecto reperit in
 seipso summe trinitatis imaginem. non tamen
 oio simile. sed qualemque. ita ut in similitudine magna

inueniatur dissimilitudo. & si enim homo me-
minit intelligit & diligit non tamen memori-
a est. nec intelligentia nec dilectio. sed sunt h̄
in eo & in una substantia non sicut accidētia ī
subiectis que possunt abesse sed substātialiter
existūt in anima & unus homo est qui habet
hec tria. In simplici uero natura que deus est
quamuis unus sit deus. tres tamen persoē sūt
ut dictum est & ipse deus est & tres p̄sone. sed
illud satis ad rem nostrā est q̄a tria hec aliquo
modo unum sunt. repitur & sub aliis noīnib⁹
& alio modo in nrostra natura illius summe
& ineffabilis trinitatis imago. nā mens & no-
ticia eius & amor tria quedam. mens enim no-
uit se & amat se nec amare se potest nisi noue-
rit se. duo quedam sunt mens & noticia eius
duo etiam sunt mens & amor eius. cum se no-
uit mēs & se amat. manet trinitas. scilicet amor
mens & noticia. & hec tria quīs distincta inui-
cem sint unum esse tantum dicuntur quia in
anima substātialiter existunt. & est ipsa mēs
quasi parens & noticia eius quasi proles eius
mens enim cū se cognoscit noticiā suā gignit
& est sola parens sue noticie. tercius est amor
que de ipsa mente & noticia p̄cedit dū mens
cognoscit se. diligit se non enim posset se dili-
gere nisi cognosceret se. amat enim placitam

prolem. noticiam suam & ita amor quida cō-
 plexus est parentis & prolis nec minor est pro-
 les parenti cum tantam se nouit mens quanta
 est. nec minor est amor. parente & prole id est
 mente & noticia. cum tantum se diligit mens
 quantum se nouit & quanta est cōsiderat hec
 rationalia homo & uidens tria in una essentia
 concurrere extendit se ad contemplationem
 creatoris & intelligit unitatem in trinitate. &
 trinitatem in unitate & unum deū colit. una
 essentiam & unum principium. sicut & patri
 arche & prophete atq; apostoli tradiderunt:
 sed audiamus iam tandem ipsos & diuine le-
 gis auctoritatem & testimonia in medium af-
 firmamus sine quibus uaua est omnis argu-
 mentatio. deum patrem omnes sacre littere
 confitētur & dei nomen paternitatem ad om-
 nia refert. & si filium dicimus non possumus
 patrem negare de filio adducta sunt testimo-
 nia legis. ergo & pater ostensus est sicut & sal-
 uator ait: Philippe qui uidet me uidet & pa-
 trem meum. nunc de spiritu sancto: quod ce-
 pimus prosequendum est. In Genesi legimus:
 quia spūs dñi ferebatur super aquas quis tunc
 dominus nisi deus fuit & cuius spiritus nisi dei
 Et quomodo dei spiritus nisi deus. deus est qc-
 quid dei est nec aliud illi immixtum est in cō-

positus est simplex est & purus est. de^o in Iob
scriptū est. spirit^{us} domini fecit me & spiracu
lum omnipotentis dei uiuificauit me. dei sūt
hec opera non hominis quis fecit hominē nisi
deus. aut uiuificat hominem nisi deus. est igi
tur spiritus domini ppter quod dictum est in
psalmis. spiritus domini repleuit orbem terra
rum & hoc quod continet omnia. scientiā ha
bet uocis. q̄s hic spiritus nisi deus q̄s impleat
orbem nisi deus cui celuz sedes est & terra sca
bellum pedibus eius & apud poetas deū nāq̄
ire per omnes terras tractusq̄ maris celumq̄
profundum traditum est. & rursus est ne dei
sedes nisi terra pontus & aer & celum. & uir
tus propter quod recte ait Dauid quo ibo a
spiritu tuo. ostendens non esse locum in quo
posset fugere spiritum domini: qui est ubiq̄.
esse autem ubiq̄ implere & continere mundū
soli deo tributum est. deus igitur sanctus spi
ritus est. qui hec peragit & futura prenoscit.
& predicat sicut scriptum est. Responsum ac
cepit Symeon a spiritu sancto quia non mo
reretur nisi uideret christum domini. non est
cur deum negemus. qui dei efficit opera. non
igitur solus pater deus est. neq̄ solus filius sed
spiritus sanctus cum patre simul & filio deus
est. quia non aduersatur rationi trinitas perso

narum in unitate diuinitatis quemadmodum
 superius ostensum est. sed iam trinitatem ipsam
 ex sacris codicibus demonstramus & Moysen
 ante omnes audiamus. cuius hec sunt uerba
 in capite libri quem genesim nostri uocant. In
 principio creauit deus celum & terram. terra
 autem erat inanis & uacua & spiritus domini
 ferebatur super aquas tria commemorat deum
 principium & spiritum: ideo in deo patrem in-
 telligimus. in principio filium. in spiritu do-
 mini. spiritum sanctum. & accipiatur hoc in lo-
 co principium pro filio. Sicut in psalmis de suo
 filio dicit deus. tecum principium in die uirtu-
 tis tue in splendoribus sanctorum ex utero an-
 te luciferum genui te. Atque ita in exordio na-
 scentis mundi: trinitas ipsa in diuinis personis
 adducitur. hic si placeret interferri posset de
 heloen. secundum Hieronymum ad Marcel-
 lum. temptans diabolus primos parentes in-
 terposito serpente & suades ut edant de ligno
 prohibito. eritis inquit sicut dii: scientes bonum
 & malum: quod proinde accipiendum est. ac
 si dicerent eritis sicut diuine persone. quibus ig-
 notum est nihil: & cum eicitur adam de paradiso
 inquit dominus. ecce Adam factus sicut unus ex no-
 bis. quibus nobis patri scilicet & filio & spiritu
 sancto. sed manifestius eadem trinitas ostenditur

cum dicitur: Faciamus hominem ad imaginē
& similitudinem nostram. cum ait faciamus:
& nostram. plures personas inducit. cum dicit
imaginem. unitatem diuinitatis ostendit. nec
solitarius est cum dicit faciamus: neq; alieno
a se loquitur qui nostram ait: duo sunt plura
lia uerba faciamus. & nostram ut uideatur pa
ter cum filio & spiritu sancto miscere sermo
nem. qui non sono uocis sed intellectu expres
sus est. Dixerat creauit deus celum & terram
Deus & creauit singularia sunt quia unus est
deus & una diuinitatis essentia. Subiungitur
faciamus & nostram ut pluralitas in personis
intelligatur. Idem & psalmista canit regius:
dum ait: Verbo domini celi firmati sunt. &
spiritu oris eius omnis uirtus eorum. quid ma
nifestius dici potuit in conditione celorum tres
persone concurrunt. dominus uerbum. & spi
ritus. dominus patrem exprimit. in uerbo fili
um accepim⁹ spiritus is est quem sanctum uo
camus. Et rursus propheta ut trinitatem per
sonarum in diuinitate cognoscas. ter deum p
uocat in benedictione. Benedicat nos inquit
deus deus noster benedicat nos deus & metu
ant eum uniuersi fines terre. trina dei confes
sio trinitatem exprimit personarum & cū sub
ditur metuant eum uniuersi fines terre unitas

aperitur diuinitatis. In ps quoq; xliiii. multū
 expresse trinitatem innuit cuz dicit filio sedes
 tua deus in seculum seculi. & postea subdit p
 pterea unxit te deus deus tuus. i. pater & spi
 ritus sanctus. & cum sequitur pre participib⁹
 tuis mysterium quoq; incarnationis aperit de
 quo suo loco prosequemur. Esaias in uisione
 sua clamantia introducit Seraphin. Sanctus.
 Sanctus. Sanctus dominus deus sabaoth. ter
 sanctus ad tres personas refertur. & semel do
 minus & semel deus dicitur. quia unus est do
 minus & unus est deus. & rursum idem uates
 ex persona christi loquitur & dicit. dominus
 meus misit me & spiritus eius. dominus meus
 inquit id est pater meus misit me. s. filium suū
 & spiritus ei⁹. qui est sanctus spiritus quis hic
 non intelligat trinitatem non latuit prophe
 tas hoc mysterium. possent & alia plura huius
 modi testimonia ex ueteri testamento afferri
 que trinitatem plene & perfecte ostendunt.
 planius tamen locutus est in euangelio. domi
 nus. qui cum i orbem mitteret discipulos eun
 tes inquit. docete omnes gentes & baptizate
 eos. In nomine patris & filii & spiritus sancti
 Amen. Tres nominauit personas. in nomine
 dixit: non in nominibus ut essentie unitatem
 in personarum trinitate monstraret. Et Ioan

B. D. L. O. L. D. Z.

nes euangelista. qui de pectore domini uerita-
tem hausit. in epistola sua inquit. tres sunt q
testimonium dant in celo pater: uerbū: & spi-
ritus sanctus. & hii tres unum sunt. & aposto-
lus Paulus misit inquit spiritum filii sui in cor-
da nostra. Et alibi. Spiritus eius qui suscitauit
Iesum habitat in nobis & iterum ex ipso inqt
& per ipsum & in ipso sunt omnia ipsi gloria.
ex ipso dicit propter patrem. & per ipsum p-
pter filium. in ipso propter spiritum sanctum
nō dicit ex ipsis. aut per ipsos siue in ipsis nec
ipsis: sed ipsi gloria inquit: ut trinitatē simul
& unitatem cognosceremus. Atq; his testimo-
niis & auctoritatibus illuminata est desuper
christiana religio. Summa enim fiducia confi-
tetur. & predicat unum deum esse qui est cau-
sa causarum principium & finis omnium rerū
& omnis auctor creature. & summum bonū
& nihilominus tres personas in deo recogno-
scit. & trinitatem in unitate ueneratur. cui q
aduersatur salutis expertem se reddet & am-
bulat in tenebris & ueritas nō ē ī eo: tu uo si
sapias de tenebris emerges & cādida luce per-
fusus sacratissimam trinitatem & cognoscen-
do coles. & colendo cognosces. nec aduersa
beris sacro sancto euangelio. in quo legitur:
uerbum caro factum est. negat tuus legifer in

carnationem uerbi. Nam cur inquit factus ē
 deus homo & in ligno crucis passus. qui alio
 modo genus humanum redimere poterat. ne
 gat tua lex christi necem & alium suo loco in
 fectum existimat. nec deum incarnatum cog
 noscit. neq; crucifixum aut mortuū. nos utrū
 q; predicamus quia factus est deus homo. &
 passus est. & propter salutem hominis hec fa
 cta esse testamur. Ait enim de seipso dominus.
 Venit filius hominis saluare quod perierat.
 constabat primi parentis erratu omnes homi
 nes culpa teneri. clausa erat paradisi porta.
 nec mortalibus patebat in celum aditus. Di
 cebat summam dei bonitatem hominem. qui
 ceciderat reparare nec miserum esse perpetuo
 sinere. qui ad beatitudinem perfruendam cre
 atus fuerat. Sed obstabat iusticia dei que pro
 peccato satisfactionem exigebat. Dignus erat
 infinita pena. qui magestatem offenderat in
 finitam. Nec homo tanti erat qui infinitam
 posset redimere culpam. Stabat hinc diuina
 iusticia ultionem petens. Illinc diuina boitas
 miserendum esse contendens. Audienda fuit
 utraq; uox quia uniuerse uie dñi misericordia
 & ueritas quare etsi poterat deus aliter hūane
 imbecillitati consulere. est enim omnipotens
 hic tamen conuenientissimus fuit modus quē

elegit. ut assūpta humana natura . ipse penas
saluaret. Factus est de' homo ut homo fieret
deus. Veritas de terra orta est & iusticia de ce
lo prospexit. coniuncta est humanitas diuini
tati: ut acciperet de plenitudine bonitatis. qd
sue defectum suppleret infirmitatis: Fuit hic
modus saluandi humani generis diuine boni
tati conueniens. Satisfactum est iusticie simul
& misericordie. Satisfactum est amori & odio
Placuit hoc diuine potentie: que omnem de
fectum nostrum sua uirtute superat. Placuit
& diuine sapientie. que nihil frustra: nihil nō
decenter: ac conueniētissime facit. Et licet ne
cessitate absoluta qua necessariū dicimus sine
quo aliud esse non potest. incarnatio uerbi
necessaria non fuit tamen eo modo quo nece
ssarium accipitur id quod conuenientius & cō
gruentius peruenitur ad finem dicere non pu
det ad reparationem hominis incarnationeꝝ
filii dei necessariam fuisse. Ego sum deus. Ego
sum dominus. & non est absq; me saluator. ex
persona christi inquit Esaias quia non pote
rat homo saluare seipsum. & necessarium fuit
ut homo fieret deus. & deus homo saluaret
hominem propter pulchritudinem. Et ad
propositum apertissime inquit: Ex nostris p
fessoribus unus in hunc modum de mysterio

diuine incarnationis. Suscipitur a maiestate
 humilitas. a uirtute infirmitas. ab eternitate
 mortalitas. & ad dependendum conditionis
 nature debitum natura inuolabilis est unita
 passibili. deusq; uerus & homo uerus i unitate
 tpatur. ut quod nostris remediis congruebat
 unus atq; idem hominum deiq; mediator. &
 mori ex uno & resurgere posset ex altero nisi
 enim esset uerus deus non afferret remedium
 nisi esset uerus homo non pberet exemplum
 itelligas q; conuenienter filius dei carne assup
 serit ut deus. & mortem obierit ut homo sed
 queris testimonia antiq; legis. non negabim⁹
 presto sunt. ecce inquit Isaias uirgo concipiet
 & pariet filiū & uocabitur nomē ei⁹ emanuel
 quod interpretat nobiscū deus. quomodo no
 biscū deus. nisi quia uerbu; caro factum est &
 habitauit in nobis. & iterum eiusdem pphete
 uerba sunt: puer nat⁹ est nobis. & filius datus
 est nobis. cuius imperium sup humerum eius
 et uocabitur nomen eius admirabilis. consilia
 rius. deus fortis. p̄r futuri seculi. princeps pa
 pacis. an nō hic misteriu; incarnationis plane
 ostēditur. & que tunc futura erant tanq; p̄teri
 ta manifestatur. puer iquit nat⁹ est nobis quia
 natus est humana paruitate. & datus est filius
 quēadmodum iohannes ait quia sicut deus dile

xit mundum. ut filium suum daret unigenitū.
Datus est christus ex diuinitate. natus ex hu-
manitate. natus ex uirgine. cuius imperium
super humerum eius quod est imperium chri-
sti nisi lignum crucis in quo pependit mundū
uicit. aereas potestates debellauit. & subacto
triumphat oq̄ diabolo regnum suum poten-
ter intrauit oportuit eum christum pati & sic
intrare in gloriam suam: ut inquit in euange-
lio Luce. Imperium igitur super humerum ei⁹
fuit. quia crucem suam suis gestauit humeris
quīs in eo fatigato Symon Cireneus angaria-
tus sic eam tollere dicitur admirabilis ppter
signa. & prodigia que fecit. lumen cecis aud-
tum surdis. claudis ambulationem. debilibus
fortitudinem. & mortuis uitam restituens. cō-
siliarius appellatur propter euangelica consi-
lia. que adiecit antique legi. deus asseritur ne-
putares purum hominem natum. nam deus
humane nature cōiunctus est. fortis quia spo-
liauit infernum. & portas ereas confregit: &
uectes ferreos dissipauit. pater futuri seculi.
quia celum aperuit electis & regnum homini
preparauit eternum. post hanc uitam in cele-
sti Hierusalem princeps pacis. quia nato chri-
sto clausum est apud Romanos templum.
iam & mira pax est orta. & gloria in excelsis

deo cantauerunt angeli. & in terra pax homi-
 nibus bone uoluntatis. Vnde dicit & alio lo-
 co idem Esaias incarnationem uerbi dicens:
 Dominus enim iudex noster dominus legifer
 noster dominus rex noster ipse ueniet & salua-
 bit nos q̄ perinde accipiendum est. ac si dicat
 carnem accipiet. & mortem pro nobis subibit
 & rursus. Vere tu es deus absconditus. deus
 Israel saluator. Absconditus inquit quia ī car-
 ne latuit saluator Israel. quia sua morte no-
 stram mortem redemit. Et ne putes tempora-
 lem esse salutem saluationis. genus addidit Is-
 rael. Saluatus est inquit in domino in uirtute
 domini. & subdit. salute eterna. quam conse-
 cuti sunt omnes qui ex israel christo credide-
 runt. apertissimum testimonium est Esaie. sed
 audi Hieremiam sua sunt hec uerba. Ecce di-
 es uenient dixit dominus & suscitabo germē
 iustum ex semine Dauid. & regnabit rex & sa-
 piens erit & faciet iudicium & in diebus illis
 saluabitur Iuda & habitauit Israel confidēter
 & hoc est nomen quod uocabunt eum deus
 iustus. considera uerba & attende mysteria.
 Suscitabo inquit germen iustum id est chri-
 stum sanctum & iustum ex semine Dauid secū-
 dum carnem. quia ex prosapia regia & de san-
 guine Dauid Maria mater domini nata est.

111
& regnabit rex. Quomodo regnabit? Sane quemadmodum ipse apud Matheum in euangelio dicit data est mihi omnis potestas in celo & in terra. quod est regem esse. & sapiens erit sapientia creata scilicet que hominis est. & increata que dei est & que est ante secula. & faciet iudicium discretionis scilicet & discussionis. nunc discretionis dum eligit ex mortalibus quos uult & alios suo arbitrio dimittit & in fine seculi discussionis quando reddet unicuique secundum opera sua. in diebus illis saluabit iuda id est. quicumque crediderit & baptizatus fuerit saluus erit & habitabit israhel confidenter in statu ecclesie triumphantis & hoc est nomen quod uocabunt eum deus iustus. ut scias quia christus ex semine dauid natus est non solum homo sed etiam deus est nec alteri quam christo haec uerba conuenire possunt accedat & alius propheta Baruth nomine. quid ille ait? hic est inquit deus noster & excitabitur alius aduersus eum. hic adinuenit omnem uiam discipline & tradidit illam iacob puero suo & israhel dilecto suo. posthec in terris uisus est & cum hominibus conuersatus est. docet haec omnia incarnationem uerbi & hominem factum dei filium manifestat. nunc de morte audi & eos contemnito qui christum uolunt esse transtatum & nondum mortuum sed incredibili clementia

circa diem supremum iudicii cum omnib⁹ an-
 gelis interficiendum putant. ad nefandam au-
 daciam & stulticiam aliis inauditam dimitti-
 mus angelos quorum substantia incorporea
 est & immortalis. christum interfectuz negat
 & aiunt interficiendum. ac David ex persona
 christi que non rapui tunc inquit exolvebam
 quia non peccauit & penas dedit. & pro alie-
 no delicto mortem subiit. Quod manifesti⁹
 Esaias ostendit dicens: Vere languores nostros
 ipse tulit. & dolores nostros ipse portauit. ipe
 vulneratus est propter iniquitates nostras. at-
 tritus est propter scelera nostra. disciplinam
 pacis nostre super eum. & liuore eius sanati su-
 mus omnes enim nos quasi oues errauimus.
 & unusquisq; in uia sua declinauit. & deus po-
 suit super eum iniquitatem id est penam pro
 iniquitatibus expiandis omnium nostrum. &
 subdit⁹ oblatus est. quia ipse uoluit & no ape-
 ruit os suum. & paulopost tradidit in morte³
 animam suam. & cum sceleratis deputatus est
 ipse multorum peccata tulit. & pro transgres-
 soribus rogauit. Si uidisset ppheta passionē
 christi uix potuisset apertius loqui. nec Hi-
 remias tacuit tormenta domini q; eū in ligno
 crucis. ita loquentem inducit. O uos omnes
 qui transitis per uiam attendite & uidete si ē

dolor sicut dolor ueus. Et ipse saluator de se
ait. Ecce ascendimus hierosolimam: & fili⁹ ho
minis tradetur principibus sacerdotum & scri
bis. & condemnabunt eum morte & tradent
eum gentibus ad illudendum & flagellandū:
& crucifigendum. & tertia die resurget. & ite
rum alibi sicut Moyfes exaltauit serpentem ī
deserto ita exaltari oportet filium hominis.
ut omnis qui credit in eum non pereat sed ha
beat uitam eternam. & ne de morte dubites.
Scribit euangelista cum accepisset Iesus ace
tum dixit consummatum est. & inclinato ca
pite emisit spiritum. Prophete christum mo
riturum & a mortuis surrecturum predixerūt
Euangeliste & obiisse in cruce & sepultum re
surrexisse tertia die affirmāt certa res ē nihil
ambiguitatis habet ueritati omnia consonāt
resurrexit dominus. ascendit ad celum & uen
turus est iterum. & faciat iudicium in fine se
culi. tua lex hec non recipit quia non sapit de
christo. que sapere oportet. cuius alterum ad
uentum non solum euangelium sed antiqui
etiam uates ostendant sicut paulo ante de hie
remia diximus: cōtestis eius est Daniel dicēs:
Ecce in nubibus celi quasi filius hominis ueni
ebat & usq; ad antiquum dierum peruenit &
sequitur & dedit ei potestatem & honorem. &

regnum & omnis populi tribus & lingue ser-
 uient ei. quibus uerbis uiri doctores iudiciū
 christi facile inueniunt in fine mundi. & ipse
 christus de seipso loquitur dico uobis quod
 uos qui secuti estis me in regeneratione cum
 sederit filius hominis in sede maiestatis sue. se-
 debitis & uos iudicātes duodecim tribus Isra-
 hel. & in actibus apostolorum legimus. cōsti-
 tutum esse christum a deo patre uiuorum &
 mortuorum iudicem. hec nos de deo sentim⁹
 hec & firmiter credimus. hec salubriter predi-
 camus eternam uitam promittentes omnibus
 qui christo credunt. & in trinitatis nomine ba-
 ptizati opera faciunt euangelio digna queris
 que sit ista uita eterna. quid agat illic homo.
 qua uoluptate letetur. & quam beatitudinem
 assequatur. Respondemus cum euangelio Io-
 annis. hec est uita eterna ut cognoscant te ue-
 rum deum & quem misisti Iesum Christum.
 summa ibi felicitas erit. uidere deum in sua
 natura. & eius perfrui bonitate gaudium no-
 stre mentis erit has satiabimur. hac implebi-
 mur. hinc summa felicitas erit habere deo. &
 deum agnoscere. uidemus enim nunc per spe-
 culum: ut ait apostolus. Tunc facie ad faci-
 em & in iubilo teste Iob. In facie domini ui-
 debimus lumen: & satiabimur cum appa-

17
ruerit gloria ei⁹ & erimus sibi similes sicut ait
Ioannes: nec oculus uidit. Inquit Esaias. nec
auris audiuit: nec in cor hominis ascēdit: que
promisit dominus diligentibus se. & apostol⁹
non esse condignas passionēs huius seculi di
cit ad futuram gloriam que reuelabitur in no
bis. tua lex ī alia uita flumina lactis. & mellis
& uini promittit & cibaria delicata & uxores
multas & cōcubinas & uirginum coitus & an
gelorum in turpibus obsequiis ministeria &
quicquid caro deposcit bouis hec paradisus.
& alini potius q̄ hominis est. nam quis morta
lis est hominis habens faciem qui per omnes
uitam suam corpori seruiat quis non aliquan
do in mentis secessum abiit quis non pascit in
tellectum aliquando & a sensibus recedit spe
culando. an non est honoris & glorie uolup
tas. multo iocundior & diuturnior quam ue
neris. an non dulcior est bene acte uite laus.
quam cibus ipse uel potus bibit sapiens: atq;
edit ut uiuat. tua lex ideo uitam appetendam
homini existimat ut edat & bibat: sicut ī hoc
seculo carneus fuit legifer tuus. ita & in futu
ro carni studendum putauit. neq; curauit faci
are mentem cui omne studium fuit implere
uētre. atq; in ea re summum bonum esse pu
tauit. quod neq; gētiles philosophi p̄ter pau

cos admisissent. inter quos summa fuit de su-
 premo bono dissentio. alii in doloris preuari-
 catione felicitatem posuerunt. ut Didonius.
 alii in honestate uoluptati coniuncta ut cali-
 pho & sinomachus. alii in scientia ut Erilus. a-
 lii in sola uirtute atq; honestate ut Zenon &
 Stoici. alii in bonis animi & corporis & fortu-
 ne. ut Aris. & paripatetici. soli Arristippus &
 Epicurus & eorum scola summum bonum in
 uoluptate locauerunt atq; his tua lex confor-
 mis est qui fex omnium philosophorum & fe-
 tidum cenam fuere. nec tamen illi in eo erro-
 re fuerunt: ut hanc felicitatem in altero secu-
 lo expectarunt. quibus future uite spes nulla
 fuit mortalem animam existimantium. nostri
 philosophi summum bonum nec in terra nec
 in sensu. sed in celo & in deo querendum cen-
 set. & eo faciendam mentem existimant. & na-
 tura instituit nos & celum aspicietes uotis om-
 nibus aspiremus. sicut est illud poeticum. os
 omnium sublime dedit celumq; uidere iussit.
 & erectos ad sydera tollere uultus. quis nescit
 finem his prestare que sunt ad finem omnia
 hec corporea oblectamenta eo reperta sunt:
 ut spes hominis conseruati & in suum finem
 qui est deus per hec adduci posset. quis aut e-
 deret: aut biberet: aut procreadis liberis ope

ram daret nisi esset i his aliqua delectatio. ad
hec non est finis hominis qui ad deum factus e.
& nisi ad deum ueniat nunq̄ quiescit. nec per
carnales delectationes ad deum ipsum perue
nitur. sed quanto his magis immerfus est ho
tanto est ab ipso deo remotior. qui aliquando
eo beator existit. quanto angelice diuineq; na
ture magis ac magis adheret. nec curat carna
lia desideria. qui bonis fruitur spiritualibus.
sicut ignis & aqua simul esse non possunt: sic
delicie spirituales carnalibus no coherent tra
hunt ille ad se humanam naturam & tota in
se rapiunt nec sentire sinut. que caro appetit
gustato spiritu decipit omnis caro ut inqt un^o
ex nostris. tua lex in paradiso uoluptates ad
mittit quas nec Solon nec litingus permisit i
terra. qd feditates de cibo & potu & aliis uo
luptatibus oriuntur. quas in paradiso nephaf
fuerit nominare. aut enim gignerentur sine fi
ne homines. & implerent omnia nunqua mo
rituri. aut frustra esset permixtio maris & fe
mine sine fructu. que etiam in hoc mundo da
natur. Dices quid ergo feminis opus est si no
est coitus. dicimus & nos. quid opus est coitu
si non est generatio. ppter uoluptatem. dices
ad hec feda uoluptas est & indigna. que para
disum no ingreditur. Nam quo illic permiffa

erit hec turpitudine que hic tanq̄ obſceua p̄hi-
betur. & tantum propter ſobolem. aut euitan-
di maioris mali cauſa permittit̄ ipocrates di-
uine uir ſcientie uenereū coitum partem eſſe
quandam morbi teterrimi exiſtimabat quem
noſtri conuicialem dixerunt. quid igitur hñs
aliquid humani pudoris ac ut uerbis cuiuſdā
gentilis utamur uoluptatibus iſtis duabus co-
eundi atq; comedendi. que homini cū ſue atq;
cum aſino communes ſunt gratuletur. Non
ſunt hec que pia mens in celo requirat. Dicis
iterum non erit plena felicitas in paradifo ſi
aliquod defuerit oblectamenti. genus ergo
exiſtimas cum uariis rebus oblectentur homi-
nes. ſaltatione. uenatione. piſcatione. ludo. lu-
cro. cantu. cibo. potu. uenere & aliis q̄ plurib⁹
eadem omnia in paradifo tuo requires. & cū
Virgilio dices: Que gratia curruum armorū
q; fuit uiuiſq; cura intentes. paſcere equos ea-
dem ſequitur tellure reſtoſ. Vana hec p̄hi-
loſophia eſt quam nullam unq̄ ciuitas bene
inſtituta recepit. nos ut diximus mentis gau-
dia & ſpirituales delicias querimus. Beatitudo
noſtra quam expectamus: in altera uita
eſt ipſa dei uifio: qua nihil optabilius inue-
niri poteſt. Videbit enim beatus animus.
& que ſunt in celo & que ſub celo. qd erit qd

eius aspectum fugiat qui uidebit uidentē omnia que nunc uidentur obscura de deo. de trinitate. de incarnatione uerbi. de processione sancti spiritus. de sacramentis ecclesie. de ceteris archanis. tunc aperta erunt & manifesta. nullum deerit oblectamētum. nihil requireret ultra plenus animus. nā quid pleno opus est: nihil illi deest qui nihil cupit. desideria nostra implebit optim⁹ ac maximus deus in quo omnia bona insunt. nec ullum cupiditatibus nostris relinquet locum erit deus omnia in omnibus. qui sine fine uidebitur. sine fine amabitur: sine defatigatione laudabitur que lingua dicere: uel quis intellectus capere sufficit illi⁹ superne ciuitatis quanta sint gaudia angelorum choris interesse cum beatissimis spiritibus glorie conditoris assistere presentem dei uultum cernere. incircūscriptum lumen uidere. nullo mortis metu affici. incorruptionis perpetue munere letari. neque illuc beatitudo humani corporis in epulis erit. aut in uino aut in coitu ex redundantia beatitudinis anime glorificabitur corpus ipsum. & similitudinem eius induet. fulgebit tanquam sol in conspectu dei tenuitati eius nulla resistet materia. leuitas & agilitas infinita spacia in ictu oculi permeabit. nihil erit quo amplius ledi possit. inuiolabile erit & im

passibile more anime. & ita totus homo exultabit & dicet cum propheta. Cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum. nec frustra erit differentia sexuū. aut artus reliqui. superfluent. resurgēt uiri & femine integris mēbris. & non solum in specie sed in ipso indiuiduo humane nature perfectio reintegrabitur nec tamen animales operationes aderūt. nec cōmixtio maris & femine quia cessabit causa ppter quā fuerat introducta. erit enim completa multitudo hominū a deo prefinita. nec ullus erit carnalis appetitus nec pulsabit temptatio inīmici. non patebit inuidie locus cum peruentum fuerit ad triumphū pax ibi cōcussa. & quies & summa concordia uigebit. uides inter tuam. & nostram beatitudinem quantum interest nostra felicitas nobiliori hominis parti id est anime. Respondet tua uiliori id est. corpori nostra mentalis est tua carnalis nostra fulgens & nitida. tua obscura & fetida. nostra cum angelis ipsi deo cōis est. tua cū suis. & aliis pecoribus nostrā docti omnes philosophi laudant. tuā uituperant. nostra celo digna est. tua etiam in terra reprehenditur sed dices in sacris etiam codicibus conuiuia reperiri. que futura uidentur in celesti hierusalē potu ciboq; plena. Inquit enim Esaias. Faciet

dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium & in sapientia legimus. miscuit uinum & posuit mensam. & iterum uenite & comedite panem meum & bibite uinum quod miscui uobis. Et in Ecclesiastico Cibauit illum deus pane uite & intellectus & aqua sapientie potauit illum. & dominus apud Lucam. Ego inquit dispono uobis sicut disposuit mihi pater meus. ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. omnia hec & his similia spirituales habent intelligentiam quia de mensa ipsa sapientie non corporalis: uel cibus: uel potus assumitur. sed mentalis quam suauissimus est ac mundissimus. & hic est quem nos expectamus in futuro seculo. tanta est igitur nostra dignior quam tua felicitas quanto nobilior. & diuine beatitudini propinquior. sed attingamus nonnullas alias tue legis ineptias que tum sacris litteris aduersantur. tum philosophicas rationes excludunt. dicit legifer tuus quod tetigit eum deus manu sua inter humeros. & usque ad medullam dorsi eius penetrauit frigus quod perinde est ac si corporeum esse deum affirmet quia tactus non est nisi per corpus nos incorporeum dicimus deum. ait enim Esaias ex ore dei. celum & terram ego implebo. quod non posset fieri si corporeus esset. & p

pterea dicit in psalmis Dauid. Spiritus dñi repleuit orbem terrarum. spūs inquit domini non corpus dñi. & Ioannes in euangelio spūs ē deus. philosophi deum purum actum dicunt eē principium omnium rerum. nature omnino simplicis & eterne. q̄ si corpore⁹ esset. esset cōpositus ex elementis. aut alia materia. & posterior suis partibus. neq; simplex. neq; origo rerum. & creaturas rerum. & creaturas haberet seipso excellētiores angelos nobiliora sūt enim spiritualia quā corporea. quod est op̄ari absurdū ne dicamus asserere nec simul stare potest ut causa causarū sit deus sicut philosophi uolunt. & recte uolūt & cōpositus inueniatur. esset enim ab alio cōpositus & illum nos potius diceremus deū. qui cōposuisset. nō est igitur corporeus de⁹. q̄a cōpositus nō est. nec mouemur quia in sacris litteris & caput & manus & pedes & oculi & digiti & cor & uterus. & hmōi attribuantur deo. utit̄. n. spūs sanct⁹ qui loquitur in scripturis uocabulis. que sūt in usu per similitudinem quandam sicut dicit Ezechiel ex p̄sona dei. ego uisionē multiplicauī eis z̄ ī māib⁹ p̄ph̄arū assimilat⁹ sū eis. ē. n. naturale hōi p̄ sensibilia ad itelligibilia puenire. & oīs n̄ra cognitio a sensu capit exordium atq; iccirco spiritualia nobis in sacris codici

bus sub metaphora corporaliū exhibentur.
atq; ita fit ut etiā rudes aliquid capiāt. qui aliquid
essent diuine sapiētie minus idonei audi-
tores. dixit preterea tuus machumetes omni-
um peccatorū cām esse deū. & exclamans: his
uerbis utitur. O deus quibus uis bonā quib;
uis malā uia pbes. nos mortale peccatū. auer-
sionē quandā esse dicimus ab ultimo fine. nec
possibile censemus deū qui ultim^o finis est uo-
luntatē cuiuspiā a se auertere. esset. n. sibi ipsi
cōtrarius & si deus oīa diligit quecūq; fecit ut
est illud sapientie. diligis omnia que sunt. &
nihil odisti eorū que fecisti quō cōsentaneū ē.
ut peccati cā sit ipse deus cui dixit in psalmis
Dauid. odisti oēs q; operant^{ur} iniquitatē. Et in ec-
clesiastico legimus omne detrimentum erro-
ris odit deus. contraria sūt amor & odiū. audi
ulteri^o. intollerabile tue legis errorē. si uobis
inquit aduersa incūbūt. incubuerūt & ceteris
sunt. n. isti dies casus atq; fortune. negat diui-
nā puidētiā curare mortalia. nos de diuina sa-
piētia dicimus q; attingit a fine usq; ad finem
fortiter & disponit oīa suauit^{er}. nec summe dei
bonitati cōuenit ea negligere q; creauit ppe
quod inquit apud Matheū dñs. oēs capilli ca-
pitis uestri numerati sunt. addit machumetes
āgelos creatos ex flāma ignis. & peccat^{ur} z mor

tuos esse. nos cum propheta dicimus q̄ de' fe-
cit angelos suos spiritus. & creauit eos ex nihi-
lo & philosophos nobiscum sentientes habe-
mus. qui omnes angelos quos uocant intelli-
gentias incorporeas esse dixerunt. nec pecca-
tum in angelis reperiri posse censemus. q̄ deū
in essentia uidentem omnia uident. & omnia
intelligunt ad suam perfectionem necessaria.
nec est in eis ignorātia peccati mater. nec sub-
iectam corruptioni naturam angelicam arbi-
tratur in qua non est materia que separari
possit a forma. sed ipsa forma per se subsistit
incorruptibilis & immortalis origenes precla-
ri & excellenti ingenii uiri sicut multa extant
preclarissima opera. ita & nonnulli errores p-
uersissimi reperiuntur inter quos unus ille est
qui demones per dei misericordiam liberan-
dos esse aliquando a penis asserit. hunc secu-
tus est machumetes qui saluandos per alcora-
num malos angelos affirmat nos cum Esaia d-
omnibus damnatis siue hominibus siue ange-
lis unam sententiam habemus q̄ uermis eorū
non morietur. & ignis eorum non extinguet̄.
Et saluator in euangelio damnatis in ultimo
iudicio ignem eternum repromittit diabolo:
& angelis eius preparatum. Quid q̄ tuus le-
gifer animam humanam portionē asserit ani

me dei. sic nonnulli philosophi palam tradide-
runt & manichei secuti sunt. Nos humanam
animam ad imaginem & similitudinem dei fa-
ctam dicimus sicut scriptum est in Genesi. Fa-
ciamus hominem ad imaginem & similitudi-
nem nostram quod de anima dictum est non
de corpore. quod si anima hominis portio es-
set dei. esset utique deus. nec esset homo non de-
us quod dicere stultissimum est. cum manife-
stum sit labi hominis animam a bonitate in
maliciam. a ueritate in errorem. a gaudio in
tristitiam. a spe in desperationem. quod est a
dei substantia penitus alienum. nec illud uerum
est quod in uestra lege traditur. animas homi-
num ex materia productas esse omnes asserunt
enim philosophi ab extrinseco esse homini in-
tellectum. sed quod in nato fit spiritus uite iussu
dei. & theologi rationales animas omnes ex
nihilo creatas dicunt. & adam cum factam ui-
disset feminam. hoc os inquit de ossibus meis
& caro de carne mea non dixit anima de ani-
ma. & propheta in psalmis canit. Qui finxit
sigillatim corda eorum. ponitur enim cor pro
anima quia sedes eius in eo est. & deus sibi ani-
marum productionem reseruauit propter ea-
rum dignitatem. qui per Esaiam ait. omnem
flatum ego feci quod intelligitur de flatu spi-

rituali. qui est rationalis aīa. preterimus q̄ ce
lum ex fumo factū dicitis. quod si ueꝝ eēt cor
ruptioni subiaceret. preterimus q̄ solē & lunā
eꝯles ab initio uirtutis & luminis tuus pphe
ta testatur. nos dicimus celū ex nihilo creatū
& duo luminaria magna fecisse deū ab initio
luminare maius ut preesset diei. & luminare
minus ut preesset nocti. ad illud trāsimus qđ
in uestra lege dulcissimū & saluberrimū eē pu
tatis. uxores multas ducere. quod si deo pla
cuisset creato homini ab initio nō unā tantū
sociā prebuisset sed plurimas. nec dixit deus
relinquet hō patrē & matreꝝ & adherabit ux
oribus suis. sed uxori sue dixit. Nec amicitia
inter uirum & uxorem uera esse potest ubi nō
est equalitas. cum uir pluribus misceatur mu
lier uero uni tantū adhereat. cuius est in alias
plures distract⁹ amor. nec p̄pterea nūerus ho
minū auget⁹. q̄a plures uni nubāt femīe. nam
quotidie uiri p̄uati cōiugio sine ple decedūt.
& p̄fertī cū mulieres nūero pauciores existāt.
iniq̄ insup res uidet⁹ & naturali aduersa lib̄ta
te uni⁹ urbis ciuiū alios mltiplici m̄rio uti. ali
os ī solitudīe degere. nec p̄pta laudāda cōsue
tudo q̄ ī ueteri lege plerosq̄ scōs uiros plib⁹ ux
orib⁹ fuisse iūctos legim⁹ q̄a nō id ex lege aut
ex uoluptate fecerūt sꝫ dīa qđā dispēsatiōe z ad

sobolem procreandam. que cresceret in cultu
dei. tacemus de diuortio quod permittit apud
uos contra legem euangelicā & de adulterio
& fornicatione & aliis sceleribus que licet an-
tiqua lex detestetur. & noua prorsus abhomi-
netur apud uos tamen concessa uidentur. nō
est q̄ omnia tue legis errata percurramus q̄n̄
neq; nobis scribendi neq; tibi legendi satis est
ocii. & tu ipse p̄ tuo ingenio multa intelligis
adeo stulta esse: ut nulla possent ratione defē-
di. tota de deo que est hic omnia referuntur:
totum in hoc consistit ut christum Iesum deū
esse credamus quo concessio necesse est eius
legi obedire & eius uerbis credere. qui uerax
est & mentiri non potest. in eius lege trinita-
tem. de qua supra diximus in unitate diuinita-
tis compimus & incarnationem uerbi: & pro-
cessionē spiritus sancti & reliqua omnia que
retulimus usq; ad extremum iudicium. q̄ aut
christus deus sit. iam supra ostensum est ex ue-
teri lege atq; p̄phetis. licet etiam ex tua lege
monstrare: que p̄phetam & sanctum uirum
fuisse christum asserit. Si propheta & sanctus
ergo uerax: si uerax & deus. nam deum se ipse
testatus est dicens: Ego & pater unum sumus
& qui uidet me uidet & patrē. & si creditis in
deū & in me credite. & alia multa huiusmodi

*Non q̄ lex magna
m̄ tea xpm p̄phat
et p̄phat d̄ns esse*

per que diuinitas xpi colligitur. & equa cum
patre & spiritu sancto maiestas bene e igitur
ut legem nostram amplectaris que uerax e &
salutaris a deo data. & tuam relinquant i q no
ueritas neq salus homo illa tulit peccatis &
ignorantia plenus intellexisti quanta adduci
mus ex ueteri lege testimonia quib de ostē
ditur: & homo xps ihesus & p nostra salute
supplicio crucis affectus audiuiti sacras facti
euangelii attestationes. & ipsius xpi uoces q
tua lex sanctum habet quid igitur obstat bap
tismo. quis phibet aquam. qd moraris ingre
dere. iam tandem salutis iter cum precellitib
uiris & magnis imperatoribus ad eterna salu
tem sub xpi peruenies. diximus de constatio
seniore & philippo qui rem publicam tenetes
in xpm credere. post constantinum creati ce
sares idem iter secuti sunt. & in fide nra mori
erunt. excepto iuliano appostata qui ex mo
nacho cesar factus transiuit ad idola que uita
laxiorem promittebant. sed ille in bello ptico
penas dedit & sagitta confossus i incertu missa
coactus est cadens dicere uicisti galle. sic eni
per cotumeliam uocabat Christum. fuerunt
& aliqui scismatici & heretici qui & Chria
no nomine non tamen recta incesserunt uia
Imperatores christiani nullo errore poluti in

uenti sunt. Iouinianus. Gratianus. Iustinian⁹.
Valentinianus. Iustinus. duo Theodosii. Ar-
chadius. Honorius. Carolus magnus. Ludo-
uicus. & plures franci & Teotonici. tres Otto-
nes. Henrici aliquod. & nō pauci sub aliis no-
minibus. preterimus alios reges fama claros.
qui uel in Gallia uel in Hyspania uel in An-
glia uel in aliis prouinciis christianis sacris ini-
ciati fuerunt. & in domino mortui ad uitā cre-
duntur migrauisse beatam cum his non ē. cur
te pudeat christi iugū subire. & sub eo regna-
re. per quē reges regnant. & legū conditores.
iusta decernunt. multos inuenies reges qui te
colentem xpm honorabunt. & si enim aliquā-
do horrebāt reges christi nomē. & ppter ido-
la christianos persequebant. posita tñ ppter
xpm idola delerunt. honesta hec societas ē cū
qua te uocamus in uiam ueritatis & pacis. illa
nihil dignitatis habet cū qua te tua lex in de-
uia rapit. nā preter othonianorum familiam
de qua natus es & illustres pgenitores tuos.
qs est qui magnopere laudari inē sarracenos
queat. colebatur saldanius quidā. & aliq pau-
ci nomē habēt. que res memoria dignas gesse-
re. at xp̄iauoꝝ excellentissima nomia omnes
historias impleuerunt. noti sunt in seria. & in
egypto. & in asia. gotfrid⁹. baldin⁹. bohamū

duſ. tãcredus. conradus. philipp⁹ & alii admo
dũ multi q̄ ab extremis galliã & germanie
finibus cũ ingētib⁹ copiis. hieroſolymã petie
re. iterq̄ ſibi per medios hoſtes ferro parauerũ
hos tibi comites damus. cũ his te xp̄o iungere
cupimus. honeſtiores hii focii ſunt q̄ egyptiũ
effeminati aut imbelles arabes tua origo ſicut
accepimus. ſciſthica eſt inter ſciſthas multos fu
iſſe uiros in armis claros memorie traditur q̄
uectigalẽ aſiã pluribus ſeculis tenuerunt & e
gyptios ultra paludes eiecerũ. nō ſunt cōpe
randi aut egyptii aut arabes. ſcitico generi nō
eſt forti & ignano equa ſocietas. mirandũ eſt
tm̄ potuiſſe ſuis feſtinationibus arabes. ut au
daces & preſtãtes ſciſthas in ſuã ſocietatẽ addu
xerũ. qd ſocietatẽ. nō eſt hec ſocietas ſeruit⁹
eſt. qñ eorũ legi ſubiectus es. q̄ utinã lex eſſet
& nō deceptio ac preſtigiũ cōformior tibi cũ
xp̄ianis ſocietas erit. Fortib⁹ uiris facile amit
tant⁹ fortes. uirt⁹ uirtuti placet. pulchra & ſta
bilia ſũt inĩ eq̄les cōfortia. ſi eadẽ religio eſt idẽ
q̄ cultus dei. Age igit⁹ accipe xp̄ianos ſocios.
accipe fidẽ & baptiſmũ q̄ te hic ĩ terris faciet
magnũ quoad uixeris & poſt obitum in celo
beatum reddet. Audĩſti promiſſa euangelicã
& quomodo cuncta que diximus ueteris
legis auctoritate probãtur. ſed times ne te de

cipiamus. recordaris tue legislatoris. qui asse-
rit legem & pphetas a iudeis euāgeliū a chri-
stianis esse corruptum tantūq; de ueritate uel
nouī testamenti uel ueteris remansisse quātū
alcarano. continetur exploratum id forsitan
arbitraris & uerum esse atq; iccirco testimoni-
is nostris nō adhibes fidem. nec baptizari au-
des. aut in christum credere. utinam tam bo-
nus fuisset tuus legifer q̄ callidus. tam uerax q̄
uersutus. tam iustus q̄ iniquus. tota est artifi-
ciosa & fraudulenta lex eius. nam qui diuinū
sibi abesse auxilium non ignorabat ad huma-
nas confugit astutias. cupiebat legem edere q̄
sibi nomen daret. femina que etiam per flagi-
cia exoptabat. ut Nero stratus ille qui diane
Ephesie templum incendit. & animaduertens
antiquam & nouem legem quīs honesta esset
duram tamen uulgo uideri & seruata difficilē
suam in se edidit que uoluptatem humano ge-
neri amicam permetteret: sic enim facile fieri
posse existimauit. ut innumerabiles populi in
suas traditiones concederent. nam gentiles q̄
uis laxiori legi tenerentur q̄ christiani conti-
nentiam tamen & modestiam & frugalitatem
commendabant. & philosophis auscultabant
uirtutis amatoribus neq; sinebant suos ciues
corrumpi uiciis aut uoluptate marcescere. cre

uit igitur secta sarrecenorum licentia uiciorum. placuit uxores ducere quot mallent. easdemque dimittere. cum displicere cepissent. habere concubinas quam plures & omne libidinis genus posse pro uolui. indulgere uentri cuncta que uellet. & ori preter uinum & uniuersis immergi uoluptatibus. & si enim aliqua ieiunia in lege tua precipiuntur id etiam ad irritandam uoluptatem factum est. nam sarraceni diem ieiunantes. nocte quam longa est epulantur & bibunt. nec aliam ob causam uini usus interdictus est nisi quia noceret in ardenti terra qualis est arabia. & maior est in frigidis uoluptas poculis. hoc unum ergo in machumetis inuentum fuit ut legem propagaret suam. ea precipiens que grata essent auditoribus. & maxime plebibus quam iumentis similes existunt. nec fefellit eum opinio in hac parte placuit noua lex. & breui tempore ita coaluit ut in multis populis gentibus ac linguis reciperetur. cuius fundamenta in uoluptate iacta fuerunt. uerum sicut agricola non prudens. postquam uineam plantauit fossam circumducit & septem ne destruat a feris. ita & machumetes suam legem conseruare ac munire statuit animaduertit homo sagax duobus modis suum dogma conuelli posse atque confundi. auctoritate scilicet & ratione. atque aduersus hec duo que poterant inueniri

remedia non neglexit. auctoritati non appo-
suit. q̄ paulo ante retulimus antiq̄. s. & nouā
legem deprauatam esse. nec quicq̄ ueri restā
nisi quod alcoranus haberet rationi arma ob-
iecit. iubens ne quispiam de sua lege disputa-
ret. neue rationem quereret in eum qui cōtra-
niteretur ferro uindicandum esse. atq̄ huius-
modi uallo suam legem callidus ueterator cō-
muniuit. sed non est hic adamantius murus.
neq̄ ferreus. neq̄ ex uiuo lapide fragilis mate-
ria est creta & luto munita domus. facile op-
pugnabitur neq̄ resistit telis nostris. facile ru-
unt edificia in arena fundata. aggrediamus h̄
telis tue legis munimenta corruptionem ī pri-
mis sacrarum litterarum obiicitis hoc ei pro-
bandum fuerat que factum asserit satis nobis
erat negare factum. libet tecum aliter agere.
& apertam tue legislatoris calumniam osten-
dere. lex iudaica quam Moyses & prophete
tradiderunt anteq̄ machumetes nasceret̄ plu-
ribus seculis scripta fuit. & multis in locis pro-
mulgata. & in alienas translata liguas. nec
fuit unus interpres sed plurimi. rogante Pto-
lomeo Phyladelpho septuaginta presbyteri
legem interpretati sunt & consona dixerunt.
Aquila etiam & Theodocion. & Simacus. &
alii uetus testamentum traduxerunt. facta est

antiqua lex & greca & latina multis etatibus
anteq̄ tua promulgaretur. implete sunt om-
nes bibliotece moyfaica & aliorum pphetarū
traditione. Alexandria. Rome. Athenis. Car-
thagine. Siraculis. Toleti. Lugduni. & in om-
nibus locis que insignia essent. siue apud gre-
cos siue apud latinos uetus testamentum ex
hebraica ueritate traductum & habebatur &
publice legebatur. quis ille iudeus tam potēs.
fuit. qui corrumpere legem ubiq̄ gentium po-
tuit. nondum natus erat Christus cum septu-
aginta Interpretum editio facta est. quo tēpo-
re nulla erat causa corruppende legis cū nul-
la esset cum christianis nondum natis de lege
contentio. nec propter alios oportebat legi a-
liquid detrahere qui legem non acceperant.
nec propter se qui talem acceperant & lauda-
bant si qua corruptio interuenit in ea potuit
interuenire que apud hebreos remansit non
in ea que inter latinis & grecos diuulgata est
& per infinitas diffusa prouincias. q̄q̄ nec iu-
daica corrupta est. que usq̄ in hanc diem cum
greca & latina traditione concordat difficilis
ac pene impossibilis fuisset corruptio in tot
manibus. Machumete leue fuit unum codicē
corrumpere. & illum tanq̄ uerum his tradere

qui sibi ab inicio crediderunt q̄ si multi sunt
hodie apud uos codices unius continentie nō
tamen iccirco ueritas in eis est ab uno enī qui
falsus erat emanantes. omnes falsitatem cōti
nent. quia non defluunt ex amaro fonte dul
ces riuoli querimus ex te magne princeps. si
te iudice. duo rationum codices afferant̄ quo
rum alter ex altero trāscriptus existat & in eo
de quo est facta trāscriptio sempronius mille
debere talenta scriptus est. in exemplari duo
milia cui potius fidem dabis. aut non exēplo
magis q̄ exemplato. hebrei parentes antique
legis existunt & apud eos exempla legis habē
tur apud alios exemplaria. rursus ex te queri
mus quatuor inueniuntur rationū libri apud
quatuor negociatores. Seium. Gayum. Titium
& Sempronium. in eo quem sempronius pdu
cit. creditori ipse Lucii in centum talentis scri
ptus inuenitur. in aliis debitor cui credes qd
respondebis an nō tres libros uni prefers. cer
te non dubitabis preferre si ita iudicas soluta
questio est. quatuor libri habent uetus testa
mentum unus est hebreorum. alter gentiliuz
& tertius christianorum. ultimus sarracenoz
quia ceteris discrepat. mendax enim est nā re
liqui conformes inueniuntur. nam & greci q̄
gentiles erant ante christi aduentum & latini

ante machumetem. uetus testamentū nō alio modo habuerunt q̄ nos hodie habemus. hoc fortasse infedari posses. quia non reperiuntur hodie gentiles. qui bibliothecas habeant ueteres. sed interroga iudeos. inuenies uera esse que dicimus & adhuc extat Iosephus hebreus qui translationem antique legis in manu Ptolomei que nominauimus emanarunt que usq̄ in hanc diem perseuerant. & hebraice ueritati cōcordāt. stulta est igitur machumetis fictō & turpis inuētio nec quicq̄ habet uerisimile. nec tā cōfusione q̄ irrisione digna est quod dicimus de ueteri testō idē licet de nouo intueri quod nec ab uno scriptū est. nec ī una lingua nec in uno loco nec in uno tēpore & tñ una sententia est & unica cōcordia quod greci habēt hoc latini hoc hebrei hoc sirii armeni hoc omnes barbari xp̄m colētes quibus heretici aliq̄ ad tuendo errores suos corrūpere nonnullos codices ausi fuerunt. Quid agēs? Quid dices? cui fidem adhibebis? an soli sarraceno? an latino? an greco? an hebraico. multo antiquior est xp̄iana lex q̄ sarracena. misit christus adhuc in terra existens discipulos suos in orbem ut predicarent euangelium omni creature. audita est in omni terra euangelii tua sicut scriptū est. in omnē terrā exiuit sonus eorū. & in fines

orbis terre uerba eorum. uulgata est & recep-
ta lex christi per totum Romanum imperiū.
priusq̄ tuus legifer prodiret in lucem. & idem
euangelium quod nunc habemus omnes gen-
tes susceperunt. nec fuit maioribus nostris aut fa-
cultas corrumpendi rem adeo uulgatam aut
necessitas. cum nō esset machumetes. cū quo
de fide contenderent. corruptio ei necessaria
fuit qui nouam legem edere uoluit ueteri &
noue contrariam. nec dubium faciet iustus iu-
dex quin christiano maior fides adhibenda
sit. de christi lege quam sarraceno ipse enī cō-
seruator est sue legis & manet ī traditione pa-
trum. sarracenus ab ea recessit & inuentiones
sequitur nouas quas sui maiores ignorauerūt
euangelia apud nos quatuor recepta sunt. q̄
summa diligentia uigenti studio & acri discul-
sione sancti patres in generalibus conciliis nō
prius amplexi sunt q̄ esse uerissima multis mo-
dis recognouerunt. non est igitur q̄ tuus legi-
fer de corruptione sacrarum litterarum possit
obicere. de ciuitate domini que est ecclesia in-
quit in psalmis Dauid. Fundauit eam deus in
eternum non esset fundata in eternum eccle-
sia si fundamentum eius quod est euangeliū
uiolari aut corrumpi potuisset. nec uerum fu-
isset quod ait p̄pheta Baruth. loquens de le-

ge dei lex que est in eternum. nec illud staret
quod dicitur. in eternum permanet uerbum
tuum. & in seculum seculi ueritas tua. nec Esa
ias uera fuisset de christo locutus dicens. Sup
solum Dauid & super regnum eius sedebit.
ut confirmet & corroboret illud in iudicio &
iusticia usq; in sempiternum nos Gabriele an
gelo credimus. qui de christo Marie uirgini
sic ait. Dabit illi dominus deus sedem Dauid
patris eius & regnabit in domo Iacob in eter
num. quomodo regnat christus in domo Da
uid nisi per fidem. quomodo per fidem nisi p
euangelium in eternum. quomodo per euan
gelium in eternum si corruptum est euangeli
um mendax lingua falsa calumnia. ego uobi
scum sum inqt dominus usq; ad cōsummatio
nem seculi. & Osee prophete uerba ad ecclesi
am conferuntur. sponsabo te mihi in fide usq;
in sempiternum. & ad Petrum uicarium suuz
inquit saluator. Tu es petrus & super hāc pe
tram edificabo ecclesiam meam. & porte infe
ri nō preualebūt aduersus eā. & itez rogauī p
te Petre ut nō deficiet fides tua. preualuissent
porte inferi & defecisset fides Petri. si falsum
esset euangelium quod sequimur. sed manet
fides magni pastoris in ecclesia Romana que
nunq; inuenta est errasse neq; errabit ī eternū

magistra est enim & mater omniū fidelium &
disciplīa ueritatis. caue machumetes caue ma
gne princeps ne sequaris errorē Porphirii si
culi. qui tue legi consona dixit. is ex christia
nissimis ad idola transiens ait se deos consulu
isse quid de christo sentirent. & illos respōdis
se bonum uīrum fuisse christum. sed peccasse
discipulos eius qui diuinitatem ei attribuerāt
quam sibi ipse nunq̄ erogasset hoc deorum te
stimonium est. i. idolorū que tu demonia esse
non dubites. an non intelligis fraudem. an nō
uides tui legiferi & demonuz esse unum argu
mentum unam collusionem. unam fallaciam
& christo diabolū inuidere eiusq̄ gloire & ma
iestati detrahere. cuius consilio atq̄ suasu tua
lex edita est euangelice atq̄ mofayce contra
ria. dices pari modo christianam legem mofa
yce aduersari. nā que iussit Moyses plurima
uetat & permittens que ille uetuit. nescis anti
que legis archana. que diu grauida fuit. nouā
in utero gerēs & cū statutum diuīo cōsilio tē
pus uenit. eam peperit. uidit Hieremias p̄ spī
ritū legē hāc nouā cū ait. ecce dies ueniunt di
cit dñs. & feriā domui israel. & domui iūda fe
dus nouū non secundum pactum quod pepi
gi cum patribus eorum. sed erit pactum quod
feriam cum domo israel. post dies illos : dicit

dominus dabo legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in deum, nouū fedus inquit quia baptizamus circūcisioni successit, & legem meam inquit scribam in corde eorum, quia uerus lex in tabulis lapideis scripta fuit noua per charitatem in corde hominum radicata, & ero eis in deum, quia noue legis auctor & promulgator christus deus & homo est, antiqua per Moysen innotuit tantum hominem, & adueniēte perfecto euacuatum est imperfectum, nec amplius in preputio nobiscum deus sed in corde pascitur: dicente apostolo, si circumcidimini nihil prodest uobis, nec ulterius cerimonie legis habent locum, uenit enim ille de quo loquitur in Deuteronomio Moyses, prophetā, de gente tua suscitabit tibi deus, ipsum sicut me audies, & subditur, ponam uerba mea in ore eius loquetur quod ad eos omnia uerba que precepero illi, De Christo hec prophetia est qui locutus est ex ore dei quod uerum erat os suum, in cuius aduentu legalia & cerimonie erant, sicut apud Matheum scriptum est, lex & prophete usque ad Ioannem, sacramenta enim que ueteres & prophete obseruabant adnunciatiua erant uenturi christi que in eius aduentu completa cesserunt, & alia instituta sunt uirtute maiora ue

ritate meliora. actu facilia numero paucio-
ra. & sicut sacerdotium mutatum est sub cuius
administratione lex erat. ita & legem mutari o-
portuit. non est igitur aduersa ueteri. noua lex quam
in eius uentre conclusa erat. ex adueniente christo
& euangelii luce clarescente patefacta circumcisi-
oni & aliis ceremoniis antiquis obseruatis si-
cut prefinitum erat finem imposuit. est autem christiana
lex tanto dignior quam iudaica. quanto nobilior est ora-
culum dei quam hominis. cognoscis iam nisi fallimur
ueritatem & maiestatem nostre legis. nec utilitatem
ignores. incipisque de tua diffidere. & ardes de-
siderio disputandi uellesque latius cuncta discute-
re. sed obstat legifer tuus & inquirere uerbum pro-
hibet. & incriminat & clamat. non est mea lex
que disputationi subiicienda sit. caue ne quod lo-
quaris arma sunt in manu tua dum mihi credis
multum imperii adeptus es qui non audiunt meam
uocem gladio coterendi sunt ensis mee legis dig-
nitatem tuetur. in arabia ortus eius fuit ex par-
uo principio quantum creuerit uides egyptum
adieci mee legi & siriam & mesopotamiam &
libiam & indiam & mauritaniam. & partem
hispanie & diuitem asiam & doctam greciam
& forte traciā & nobilem macedoniā. sunt &
alie quam plurime regiones sub imperio mee legis
que armis non uerbis quesite sunt. muliebre

est uerba uerbis refellere uiri ferro decertant
si non fuisset uera mea lex non dedissent supe
ri imperio nostro. nec non dominationi nre:
tantos successus atq; prosperitates. amat nos
deus & legis odorem sentiens. gratulatur. &
sternit iter uictoriis nostris. scis q̄ feliciter se
pe in hostes pugnauisti & modo in ponto &
sepe in grecia. heu fili quid cogitas? quid mo
liris. tot triumphis sub mea lege illustratus:
christum sequeris cuius cultores strauisti toti
ens & in titionem usq; cecidisti. caue ne meaz
linquens legem relinquare a deo. credimus
his te uerbis nō parum commoueri & aliquē
inesse in tua mente timorez. sed audi q̄ inanis
est timor. omnis qui malum facit inquit ī euā
gelio ueritas odit lucem. fures noctu domos
perfodiunt. & in obscuro adulteri latitāt. nō
adhibent testes qui peccant. nolunt deprehē
di mendaces. cū his sentit tuus legifer. ueret
ne disputādo sue legis uāitates īnotescāt uere
tur ne pudenda sua detegantur. prohibet di
sceptari uerbis. armis defendi suam legem iu
bet. nec aliuz iudicem q̄ ferrum deposcit. mul
tumq; gloriatur de sue legis incremento. dixi
mus cur creuerit. plebes uoluptas allexit. ne
q; inficiamur multas tue gentis uictorias par
tas. & ingenia confecta bella. **Et tu ipse**

in preliis clarus euasisti uicisti hostes non pau-
cos. & triumphasti sepe. fuisti tamen etiam a-
liquando uictus. parua christianorum man-
tuas ingētes copias. ut ante diximus apud cō-
fluentes sanum & danubium paucis ante ānis
deleuit non milites ueterani. non duces ī bel-
lis ante probati non uiri nobiles armis poten-
tes & equis. sed pauci cruce signati ex agris
collecti intermes & nudi. fide tamen armati
ferro fulgentes. & auro tuos fuderunt exerci-
tus. q̄ si uictoria ueritatem legis ostendit hoc
uno prelio satis admouebare in quo multi fu-
gerunt paucos tue uictorie nihil miraculi ha-
bent. ad quas nunq̄ sine grandi tuorum p̄o-
gatiua uentum est. sed quid agimus non hīs
argumentationibus stat recta fides. uici. fudi-
dostes. imperium teneo. si sic licet arguere. ue-
ra fuit sub Alexandro magno. tot uictoriis il-
lustrato. & sub eius successoribus religio. qui
& in grecia. & in asia. & in siria. & in egypto.
& in libia. & in perside. & ī scithia. & in indis
regnauere. imperio p̄ arma quesito. uera etiā
Romanorum fides usq̄ ad priorem Constan-
tinum. qui orbem sibi ferro subiecerūt & om-
nes domuere quas adiere gentes. scimus tamē
& Alexandrum & eius heredes & Romanos.
& q̄ sub eis erāt. iudeis exceptis. idola coluisse

Alii Iouem. Alii Martem. alii Mercuriū. Alii
Solem & Lunam & alia sydera. multi etiā ut
Egyptiū animalia bruta colebāt. quis nescit in
quit. unus ex poetis .uolusi bithume qualia
demens egyptus portenta colat. Crocodilon
adorat. & quod stultus fuit. & allium & por-
ros & cepe inter numina posuerunt. Preclare
tamen egyptiorū uictorie memorantur. sicut
de osiridi proditum est qui uictuz peragrauit
orbem. ergo & deus egyptiorū recipiemus &
ueram eorum religionem fatebimur quia ui-
cerunt. non sic ratio suadet. neq; sic iudei sen-
sere qui uicti ab asiriis & ab antiocho & a ro-
manis. & in seruitutem ducti nō tamen uicto-
rum leges de diis acceperunt. sed uicti & anga-
riati & mille modis oppressi in sua lege manse-
runt. nec nos cristiani cum prelio superamur.
aut aliis calamitatibus affligimur legem nrā
aut relinquimus. aut accusamus. sed arbitra-
mur pium deum nos tanq̄ filios ppter pecca-
ta que committimus uerberare. quia nō pare-
mus euangelio non seruamus legem nostram
neq; manemus in traditionem sanctorum pa-
trum. sed uicti fragilitate aberramus & labi-
mur ut homines. ipse uere lapsos corrigit &
plagis multis nostras iniquitates emendat. co-
gnoscamus errata nostra & considerantes que

fecimus minorem esse penam q̄ delictum non
ignoramus. Si cadimus in bello si amittimus
regnū si iugo seruitutis opprimimur. dicimus
cum Daniele p̄pheta deum esse in celo qui re
uelat mysteria mutat tempora & transfert re
gna ut uniuersi cognoscant q̄ dominatur in
excelsis in regno hominum. & cui uoluerit da
bit illud. nouimus deum & iudeos & christia
nos posse cum uelit & uoluisse aliquando alte
rius secte hominibus subiicere propter offen
sas populi. qui eum ad iracundiā prouocauit.
sed conuersi ad deum non desperamus miseri
cordiam consequi quīs enim irascitur deus ut
inquit propheta non tamen obliuiscitur mise
reri. Pius est & benignus nec deserit clamātes
ad se. absit autem ut propter uictoriam meli
orem esse credamus religionem uictorum. sic
enim fatendum esset omnes qui uicerunt he
breos melius de deo sensisse q̄ ipsi uicti. quod
neq̄ tu diceres neq̄ tuus legifer. qui defensio
nem sue traditionis in armis collocat. & oē ge
nus rationationis effugit. maximum iniquita
tis indiciū non sic beatus petrus qui donatis
a christo domino celestis regi clauibus & pa
stor constitutus gregis christiani paratum se
ait rationem omnibus reddere de ea que erat
in ea fide nec aliter suos auditores edocuit &

beatus Laurētius martyr. mea uox inquit ob
scurum non habet sed omnia in luce clarescūt
& in euangelio nō probat dominus eum qui
lucernam accendit. & sub modio ponit sed su
per candelabrum eam esse uult. ut luceat om
nibus qui sunt in domo & predicari uerba sua
super tecta iubet & de seipso dixit. ego palam
locutus sum mundo. deceptores & pseudo p
phete in angulis predicant & uolunt occulta
esse que dicunt sed iuramenta taciturnitatis
exigunt. sicut rome accidit in his qui baccana
ria celebrant. in occulto enim deo suo sacrifi
cantes nullum flagiciū libidinis omittēbāt
q̄ si alia non essent aduersus tuam legem iu
dicia. hoc unum sufficere potuit. quia prohi
buit eius lator in disputationem uenire scie
bat non equa esse neq̄ uera tradiderat. uide
bat ueterem & nouam legem contra se stare
intuebatur philosophorum acutissimas ratio
nes sibi aduersas esse. nec sperauit in cetu ho
minum aut in scolis uirorum excellentiū sua
deliramenta posse defendi. animaduertit hō
sagax & ingeniosus in malo gētiles q̄ deos cole
bant dānatos esse & iam prope modū exter
minatos. nec iudeis locū esse quorum lex trā
sata eēt cū sacerdocio ad christianos. cūq̄ sta

tuisset nouam legem idemq; sibi nomē daret
sperauit quod modo euenit. iratum deū chri
stianis qui sine legis mandata transgrediebā
tur aduersus transgressores uictoria concessu
rum. atq; iccirco sue legis defensionem in ar
mis collocauit. quam alioquin hominib; gra
tam propter licētiam uoluptatum non ambi
gebat diaboli hoc fuit inuentum antiquo hāc
uiam sue nequicie serpens excogitauit qui cū
uidisset sese procul eici & christiana religione
augescēte idola deleri nec amplius deorum
multitudīni locum esse. sed unum tantum de
um adorari cum patre & spiritu sancto Iesum
christum Heradio imperāte machumetis spi
ritum excitauit cumq; sibi ministrū elegit ho
minem ritu prius idolatram fortuna pauperē
mente superbum natione arabem. qui cōcilio
usus quorundam iudeorum & christianorum
peruersorum inter quos fuit Sergius spiritu
ambitionis inflatus. legem tertiam edidit ex
ueteri & noua conflatam multis ineptiis extri
secus adiectis legem diximus. quia ipse legem
uocat nos blasphemiam rectius appellamus.
fugasti frontem auertisti oculos horruisti tur
batus es subiratns es dum hec dicim; .at si ue
ritatis amicus es audienda est ueritas. neq; tu
us legifer si tibi amicus est ueritatē interdicit

que tãto magis amica est. quanto salubrior & humani ab ipsa natura cõuenientior. audi uerum & disce quõ sit appellanda lex. legem dicunt esse philosophi q̄ ratione precipit̄ & sũt qui nil aliud legem affirmant q̄ rectam rationem a diuino numine ductam. quicquid igit̄ rationi aduersum est legis nomine caret. at tuus legifer rationari de sua lege phibet & solũ arma illi suffragari uult. non est igitur dicenda lex. ut si ex illis quarũ conditores apud Esaiam dominus maledicit. docet nos David cognoscere legem dñi. dum ea que ppria sũt exponit. attende & uidebis an machumetea lex de celo sit. & a numine tracta diuino an aliunde Lex domini inquit ppheta immaculata cõuertens animas testimoniũ domini fidele sapientiam prestans paruulis. immaculata ẽ lex domini quia mala queq; excludit neq; libidinem neq; turpitudinem ullam admittit. sic apud eundem pphetã eloquia domini casta dicuntur & apud Iob legitur non inuenietis in ore meo iniquitatẽ. nec in faucibus meis stulticiã personabit. & apostolus lex sancta inquit & mandatum sanctũ & iustũ & bonũ. at quõ machumetea lex immaculata que stupra & adulteria & omnes libidinum maculas ac feditates admittit. dices qa ieiunia quedã p̄cepit.

& orōnes & elemosynas. nō dānam⁹ hoc absit
ut ea mala dicamus. inuentorē eorū machume
tem esse negamus absq; machumete sciebam⁹
hec esse bona. ieiunauit Helias. ieiunauit chri
stus. orare & frangere esurienti panē suum &
egenos & uagos in domū ducere multo anti
quius est q̄ tue legis inuentū. multi nos legis
latores ad opera pietatis inuitarūt. Verū adul
terari. fornicari. seruire uentri. & in sceno uo
luptatū iacere solus tu⁹ legifer inter bona col
locat. Solus machumetes est qui turpia docet
& flagicia precipit quīs hereticorū more ut fa
cilius decipiat bona simul & mala commiscet
At lex que dñi dicitur. ut inquit p̄pheta Ani
mas conuertit: quo conuertit. ad deum. con
uertit ad suum creatorem. ad summū bonum
ad ultimū finē. at lex machumetea non cōuer
tit ad deum sed auertit ab eo. Dicit enim dñs
deus estote sancti quia ego sanct⁹ sum machu
metes uxores inquit ducite & cōcubinas quot
placet. nam ego quadraginta uirorū in meis
lumbis uiris habeo & uxoribus atq; ancillis p
misceor plurimis. qd de testimonio fideli. cū
data est Moyse lex domini in mōte synai. ful
gura & coruscationes apparuerūt & signa de
celo que testimoniū legi prebuerūt. lex chri
sti miraculis admodū multis cōfirmata est. di

cente ipso. si opera non fecissem in eis que ne-
mo alius fecit peccatū scilicet infidelitatis nō
haberent. & p̄pterea de ueteri que conuertit
ad suum creatorem ad summū bonū & noua
lege inquit Dauid. testimonia tua credibilia
facta sunt nimis & in euangelio luce circa finē
legimus. illi p̄fecti predicauerūt ubiq; dño:
cooperante & sermonē confirmante sequenti-
bus signis. at machumetis legem. que signa.
que miracula probat. audiamus euz non sum-
missus inquit nisi in uirtute gladii. & qui non
susceperit meam p̄phetiam occidat̄ aut red-
dat tributum preciū p̄ infidelitate sua. qd̄ est
hoc nunquid manifeste negat se miraculorū
uirtute carere. & ficta falsaq; esse omnia signa
demonstrat. que tue legis doctores in popu-
lis predicant. non habet igitur tua lex testi-
monium nisi in armis. sed id non est fidele ut
ante docuimus. ad ultimum transeamus. &
quomodo sapientiam prestet paruulis. id est.
populis tua lex animaduertamus. sapiētia ut
antiqui tradiderunt diuinarum & humana-
rum rerum scientiam continet: estq; admo-
dum sapida & dulcis. dum amorem diuini-
tatis mentibus nostris instillat. Propter qd̄
inquit psalmigraphus. Quā dulcia faucibus

eloquia tua super mel ori meo. tua lex neq; de
deo sapit. neq; de celestibus. neq; terrena satis
intelligit. que putat superis cura non esse. ma
gna olim & florida in alexandria philospho
rum scola fuit. & multi per siriam & asiam ui
ri doctissimi claruerunt. quorum nomina ad
nos usq; peruenerunt. at postq; lex machume
tea cursum habuit paucissimi nominantur: qui
nature archana perscrutati. excellentes euase
rint: quia non prestat paruulis sapientiam tu
us ppheta. aut tua lex cuius fundamentum uo
luptas est. & tutela gladius inter nos uero libe
ralium artium studia admodum florent legitur
publice philosophia auditur in scolis theolo
gia. nullum doctrine genus pretermittitur gin
gnasia litterarum in pluribus italie ciuitatibus
clarissima reperiuntur. nec transalpes in hyspa
nia in gallia in germania in britania collegia
desunt uirorum excellentium. qui sapientiam pre
stant paruulis. est enim ingens xpianorum cura
ut indocti erudiantur & ueritatem intelligant
in nostra lege. que nunquam mentita est diuinitus
comprehensa ac legifer tuus non modo mentitur
sed leuiter. sed indocte. sed imprudenter. sed in
sipide mentitur. & sibiipse sepe contrarius est:
quemadmodum sue legis inspector plane intelli
get innumerabiles sunt eius ineptie. & aniles

fabule & pueriles nuge. de quibus libz hoc lo
co pauca referre que de ceteris iudiciū prebe
ant. exponens machumetes capitulū alcora
ni quod dicit filiorū israhel in hanc sententiā
loquit. sit laus ei qui seruum suū ab oratorio
quod est helcarata ipsa est dom^o mesche usq;
in oratorium sancte domus hierusalem nocte
una trāstulit circa quā bñdiximus deū. o uos
homines audite & intelligite. cū abii a uobis
uenit ad me gabriel sero post psalmodiam ue
spertinam. que ultima est & ait. O machume
tes iubet deus. ut se adeas. cui respondi. & ubi
eum adeam. & ait gabriel. ubi ipse est. & iumē
tum illico adducit magnitudine inter asinum
& mulum elberabil uocāt humane uocis capa
cem. & una non amplius hora interegi anno
rū quinq̄ginta miliū & ait gabriel ascēde ani
mal & ito ad sanctā domū ascendere uolentē
fugiebat iumentū. & iussum est stare. quia ma
chumetes assensurus esset nunq̄ accersitus ē in
quit. & respondēte gabriele accersitū esse. nō
sinam addidit nisi p̄ me deū rogaret obtuli p̄
ces deo meo pro iumento qđ me incedēte sua
ui gressu incessit. ponēs ungulā pedis antero
ris in orizonte sui uisus & minori spacio q̄ ic̄t^o
impletur oculi. ad sanctam domū perueni co
mes aderat gabriel. qui dixit me ad terrā san

Etiam domum in hierusalem & uicinam rupē
dixitque descende quoniam ex rupe ad celum ascendes
& colligato illic iumento portauit me hume-
ris suis in celum. Et cum applicuissemus ad celum
mundi & ad portam eius pulsauit gabriel. & que-
situm est quis esset. & respondit gabriel ego sum
& iterum querenti quis tecum adest. respondit ma-
chumetes. & subdidit ianitor. nunquid uoca-
tus. & ait gabriel uocatus & aperta est porta.
& uidi angelos & bis genua flectens orauit pro
eis. Et accepit me rursus gabriel. & uexit ad se-
cundum celum & fuit distantia inter celum & ce-
lum quantum est inter quingentorum annorum. &
sicut in primo celo ita in hoc celo pulsatum exti-
tit. & rursus pari solennitate atque septimum
usque celum procedit. equam celorum distantiam ponens
& ait. in septimo celo uidisse se angelorum popu-
lum & longitudinem angeli cuiusque instar mundi
fuisse & aliquorum mille uicibus extensio-
rem & inter eos unum inuenisse cui septies centena mil-
le milia essent capita & in quolibet capite to-
tidem ora. Et in quolibet ore lingue totidem
que septingenis mille milibus ideomatibus
laudabant deum. & rursus alterum angelum ostē-
disse qui fleret. & quesuisse causam fletus. &
cum ille dixisset culpas esse orauit pro eo. & tunc
commendabat me gabriel alii angelo & ille alii

donec fui in conspectu dei. & tribunali ei' ad
hesi tetigitq; me de manu sua de' inter hume
ros & frigitas manus eius peruenit usq; ad me
dullas dorsi mei. his nugis atq; deliramentis
implet machumetes aures populi. sed audia
mus alteram fabulam in libro. cui titulus est
de doctrina machumetis. duo angeli nominā
tur arathes & narathes quos ille asserit iussu
dei in terram descendisse. ut genus humanuz
regerent atq; instruerent tribus mandatis ac
ceptis. Primum ne quenq; occiderent. alteruz
ne quid iniuste decernerent. tertium ne uinū
biberent. cum aliq; diu rexissent. & iam ex to
to orbe ad eos iudicia deuoluerentur mulier
quedam decenti forma & omnium pulcherri
ma. aduersus maritum suum causam habens
iudicium ab eis petiit. atq; ut fauentes habe
ret iudices. ut apud se prandium habeāt mul
tis precibus inuitat. non abnuunt angeli. pa
ratur splendidum conuiuium. epulas & pocu
la mulier ipsa ministrat. apponuntur fercula
multiplicia. & cum his uinum. q; cum ange
li recusarent instāte sepius muliere. & multas
obiciente blandicias tandem biberunt & ine
briati uino inhospitam incaluerunt. eiusq; cu
bitum postularunt. Spondet mulier ea con
ditione. ut alter eorū ei ascensum in celū ostē

deret. alter descensum. placet cōditio illa. ut
iter didicit. mox ascendit in celū. relictis atq;
irris angelis. quā deus recognitam inter sy
dera collocavit. cui lucifer est nomen angeli:
ad iudiciū euocavit cathenis ferreis in puteo
p̄fundissimo religati sunt usq; in diem iudicii
permansuri. cum elegissent in hac potius uita
q̄ in altera plecti. hec est sapientia machume
tis q̄ docet paruulos. hec eius theologia. h̄ do
ctrina diuinitus reuelata. mira hominis auda
cia ne dicamus stulticiam seu dementiā. quot
sunt in his fabulis deridenda somnia. non ob
lurgamus iumentū uerba quando & asinae sa
cre littere loquuntur produnt & gentiles bo
uem sed quid est q̄ una hora iter quinquagin
ta milium annorum pergitur. metue hec & di
ligenter cogita an corpori nondum glorifica
to id possit accidere quo iuit. ubi fuit. quid cir
cuiuit. non adhuc celum ascenderat. quib⁹ in
locis tantum spaciū peragrauit nec iumentum
eum tulit: quis tulit eū: unde uenit. quō uenit
nil horū dixit. quid peccauerat. iumentum ut
precibus egeret. cui non est lex alia nisi natu
re & illi paret. quid hostiarius in celo colloca
tus rogamine machumetis egebat. an non sa
tis felix erat: fortasse altius cupiebat ascende
re: tanq̄ non sit illic perfecta hominū bt̄itudo

& regnet adhuc ambitio. distantiam celorum ostendit. & sperarum quanta sit crassitudo demonstrat. quingentorum annorum. iter ex celo in celum ponit & parere omnium spissitudinez quid hoc. quis credat gentilium fabulis. simile somnum est aiunt illi dionysiodorum quendam geometrie scientie nobilem in patria se noctem diem obiisse. propter quos funus eius duxisse. ad quos pertinebat hereditas. hos consecutus diebus cum iusta peragerent. inuenisse in sepulchro eius epistolam dionysidori nomine ad superos scriptam que diceret eum a sepulchro ad infimam peruenisse terram. esseque illuc usque quadraginta milia stadiorum. nec defuerunt geometre. ut Plinius ait. qui interpretarentur significare epistolam a medio terrarum orbe missam quo deorsum a summo longissimum esset spacium. & ibidem pile medium ex quo consecuta computatio est. que circuitum terre. id est totius pile ambitum ducenta quinquaginta quinque milia stadiorum pronunciauit. sed armonica ratio. que cogit rerum naturam sibi ipsam congruere eodem plinio teste. addit huic mensure stadiorum septem milia. heratostenes huiusmodi rerum solertissimus indagator uniuersum terre ambitum ducetorum quinquagintaduorum milium stadiorum perdidit

ambitus terre

hipparchus stadiorū paulominus uiginti q̄
q̄ milia adiecit reperiuntur & aliorum senten
tie ad modum dissona neq̄ in hanc usq̄ diem
mortali cuiuspiam satis exploratam credimus
terre mensuram. cuius neq̄ septentrionem ne
q̄ meridiem uersus cogniti fines sunt. at tuus
legifer maiora concepit animo qui tanq̄ celū
ascenderit. quingentorum annorum itinere
distare celum a celo prodidit quoniam tanta
esset crassitudo sperarum. hoc idē asserit rabi
moyses hebreus genere philosophus q̄ apud
philosophos egyptios claruit. At philosophi
quos nostri pbāt non ita sentiunt. nec Pto
meus alexandrin⁹ astronomorū facile p̄nceps
de crassitudine lunaris sperae cū tua lege con
cordat. in q̄ iter annorū sexagintanouē & ali
quorum mensium ac dieꝝ posuit milibus pas
suum uiginti q̄. seu stadiis ducētis p̄ quali
bet die cōputatis. Alii uero astronimi q̄ hec
diligenter indagauerunt sperā solis plusq̄ sex
centis uicibus superare lunarem tradiderunt.
rursusq̄ martis sperā q̄uis sole altior est & lon
ge maiorē habet ambitū spissitudinē tñ mul
tis uicibus superari. improbum humane men
tis ausum uerum ita subtili argumentatione
comprehensum. ut pudeat aliquos non crede
re. plurimi hec incerta respuunt. tue legislato

ri fortasse credendum fuerit. nō quia illuc an-
gelo bono deferente conscēderit. sed quia cū
peruerso ceciderit. q̄ si ac de causa fidem ex-
pedit: credimus. alioquin cum sacra scriptura
dicimus celum sursum & terram deorsum &
& cor regis inscrutabile est. sed alia percurra-
mus angelos se uidiſſe affirmat eosdemq̄ cor-
poreos. Si mundo maiores angeli sunt. neces-
sariam est aliq̄ eorum partem extra mundum
esse. at philosophi mundi circumflexum oīa
contineri dicunt neq̄ quicq̄ exterius. tuus le-
gifer quando aliquid solito plus adbibit. so-
pori deditus quicquid somniauit pro uero re-
tulit & omnia sibi licere putauit quo errore z
angelos corporeos. & peccare & egere uenia.
& se rogasse pro eis dixit. simile somnolentia
tactū se super humeros affirmauit manu dei.
cuius gelu usq̄ ad dorsi medullas penetraue-
rit que omnia superius confutata sunt. Quis
illud patienter audiat q̄ angeli dei uino ine-
briari. specie mulieris decepti. concubitum
eius appetierint. que iter in celum edocta.
ad conspectum magni dei peruenit. & ho-
norifice accepta. inter astra locum obtinue-
rit. angeli penas dederint. atq̄ iccirco uinum
homini interdictum. Quot tanti mali cau-
sa fuerit. Commemoratur hec tuus legifer. &

tanq̄ ex penu dei recepta hominibus inculeat
uide q̄ grauius. q̄ uere. q̄ perite loquunt̄. po
etarum figmenta. que pueris leguntur. inter
archana legis inserit. pueri nostri non sine ri
su audiunt cum rapte in celum femine referū
tur. & in astra cōmutate que maior & minor
uisa uocantur. pigri circa sarraca poete lucen
tes. credimus pro tua sapientia te iam parui fa
cere. Atq; contemnere tue legis figmentis sed
miraris uehemēter q̄ indies aliqui relicto do
gmate christiano ad tuum migrant. & asserē
tes iniquam legem nostram amplexi tuā cir
cumciduntur & tuis iniciantur sacris & qui tri
nitatem predicabant. nunc detestantur. & q̄
christum cruci affixum colebant & laudabāt
nunc derident. Sunt qui hoc agunt non dubi
tamus. Sed qui nam homines sane aut libidi
nis serui aut ambitionis & quibus nullus erat
locus i nostra lege. spreti a nobis & eieci tāq̄
uilia & inutilia mancipia ad te transuerunt.
nec tamen illos inextinguibilis cōscientie uer
mis rodere cessat q̄ si posses eorum introspicere
corda intelligeres proculdubio eos. aut ui
te future spem nullam habere aut admodum
esse anxios quia fontem aque uiue reliquerūt
christum Iesum. & nesciunt quo pacto redeāt
maius suum peccatum existimantes q̄ dei mi

sericordiam. sed quid miraris. si ad opes conse-
quendas ad uoluptates exhauriendas nonnulli
tue legi sese subiiciunt. non est hoc nouū: nec
dignū admiratione. idem quoq; & sarraceni
faciunt. qui sepe ad nos migrant. Illud est mi-
rabile: illud stupendum: illud magnopere ce-
lebrandum quot tot milia philosophorū chri-
stiano insignita nomine sub tuo imperio de-
gunt graua tributa pendunt. nunc liberis pri-
uantur. nunc coniugibus opprimuntur duris-
sima seruitute lacerantur. uexantur mille mo-
dis. nec tamen christiane legi non renunciant
q̄ si tuam acciperent micus ferrent imperiū.
fierent liberi honores & opes sperare possent
sed malūt tollerare seruitutis iugum & i s̄qua-
lore ac miseria uiuere. q̄ christum negare. hoc
stupendum est & diuinum opus & quod te p̄-
cipue mouere debet. non q̄ pauci a nostra le-
ge aberrent. sed q̄ tam multi in ea perseuerēt
& q̄ tanta sit uel in aduersis constantia mira-
culum est. facit hoc bonitas legis. & securitas
eterne uite. quam nemo sapiens presenti uite
postposuit. quid tu hic dicas. quid contrahi-
scere. aut mutare poteris. uera est christiana
lex ex utero recepta mosayce. ex p̄phetis. ex
diuinis oraculis deus auctor eius est. filius dei
eam tradidit. ex ore dei manifestata est. pura

est & nitida & immaculata & sancta perfecta
ex omni parte nullam habet rugam. nusq̄ de
ficit. nusq̄ claudicat in ea que querit inuenit
que petit accipit. & pulsanti aperietur. Ipsa ē
fons clementie. iusticie. culmen pietatis. spe
culum mansuetudinis & mīe plēa. pro ea mar
tires innumerabiles sunt occisi. senes. iuuenes
pueri. matrone. uirgines. uidue. innupte puel
le. crudelia carnificum. nō ex pauere tormēta
scientes beatos esse mortuos qui moriuntur ī
domino preterimus signa & prodigia que cer
titudinem christiane legis ostendant. quis ui
ros cōmemorare queat ex christiano genere
diuini & humani iuris excellētissimos p̄fesso
res uere mundi lumina. scientie fontes. q̄ usq̄
ad mortem in fide christi perseuerantes. p̄cla
ra uolumina ediderunt. que tanq̄ sidera q̄dā
doctriue humanas mentes illustrant. & q̄ nā
ullo in loco lex est que alterum habeat augu
stinum. altrum Hieronimum. alterꝝ Ambro
sium alterum Gregorium. & ne pretereamus
grecos. que religio: uirum unq̄ habuit q̄ oris
geni comparari posset. quis hic in plerisq̄ lo
cis errauit. quis Ioanni crisostimo exequat̄
quis magno Basilio. quis Cirillo. q̄s Eusebeo.
quis Gregorio nazanzeno. non sufficit dies
si numerar̄ pergimus illustres n̄re legis docto

res. siue uiuos siue mortuos. quibus non sint mor-
tui sed nunc maxime uiuunt. & tanquam stelle in
firmamento lucent. qui fidem sacratissime tri-
nitatis elucidarunt. quid dicemus de religio-
sis domibus in quibus angelica ducitur uita.
& pro peccatoribus assidue effundetur preces
domino. nec unquam cessant diuine laudes psal-
modie benedictus nursiensis apud nos multo-
rum monachorum doctor. & pater extitit a-
pud grecos magnus basilius. secuti sunt bern-
hardus abbas clare uallis. & bruno qui cartu-
siam instituit quotidie sanctorum uirorum a-
pud nos augetur numerus edificantur noua
monasteria & sancta renouantur instituta. quos
fructus edidit seraphicus. franciscus eximius
paupertatis amator in umbria. que pars est
italie natus. Quot eum discipuli secuti sunt.
quot sub eius regula uiri sanctissimi floruerunt
antoni⁹ pataui iacet miraculis clarus. bernar-
dinus Senensis in aquila quem nostra etas
quasi alterum Paulum predicantem audiuit
nicolai liritani extant opa que omnes admirantur.
dominic⁹ in extremis hispanie natus oris. quasi
ali⁹ uesp emicuit. que nouum quendam sanctum
& nitidum uiuendi morem suis auditoribus
tradidit. & predicatorum instituta regula uniuersa

sum illustrauit orbem. multi ex discipulis eius clarissimi euaserunt. sed precipua est magni alberti fama. qui nullum doctrine genus ignorasse creditus est nec minor eo Thomas aquinas fuit in litteris & si maior extitit sanctitate claruit & meo seculo sub eadem regula Vincentius hispanus quem noster antecessor inter sanctos christi confessores rettulit. & in ordine diui Augusti Nicolaus torentinas pauloante inter celestia relatus sanctorum agmina. noua indies prole florescit nostra religio. quod si non desunt peccatores diuinam prouocantes maiestatem. non desunt etiam consiliatores uiri sancti deo accepti. & uirgines immaculate. precibus assiduis diuinam iram auertentes. nec timebunt ruina tantis adluti patrociniis. tu ergo princeps nobilis qui non es rationis incapax. neque ingenii obtusi. collige que diximus & conserua in mente tua. & consule tibi & tue genti. & noli esse incredulus sed fidelis. relinque tenebras & lucem sequere. intelligis quo pede claudicat tua lex. & quantis scatet erroribus. & quam procul a ueritate recedit. & quod non est in ea salus noue & antique legis inimica. intelligis quam solida est euangelica doctrina quam uera quam sancta quam munda & immaculata. & quod in ea tantum iter in celum ostendit & non alia intelligis si uer-

ba nostra memoria tenes . q̄ trinitas in unita
te & unitas in trinitate colenda est neq̄ altera
cōtradicit alteri . intelligis quonam modo pa
ter sibi filium equalem genuit . & quomodo a
patre & filio sanctus procedit spiritus . qui est
caritas & amor . & simul colendus est & deus ē
& q̄ filius p̄ nostra salute incarnatus est . mor
tem tulit & spoliato inferno tertia die resur
gens . quadraginta diebus cum discipulis con
uersatus ascendit in celum . sedetq̄ ad dexterā
patris . uenturus in fine seculi iudicare uiuos
& mortuos . quo facto mali perpetuo penam
ignis subibunt . boni eternam beatitudinē cō
sequenter . non in carnalibus desideriis . aut in
pudiciciis nō in cubilibus sed in dulcedine mē
tis & in charitate christi que superat omnem
sensum . ante omnia uero monstratum est nō
posse te assequi inter christianos gloriā & po
tētatum quem uideris optare : maxime apud
europēos & occidentales populos dum tua in
secta perseueraris . q̄ si uelles christianis imi
tari sacris magnam tibi spem fecimus & potē
tie & glorie . memento igitur uerborū nostro
rum . & accipe fidele consiliū . sume baptisimū
christi & lauachrum spiritus sancti amplecte
re sacro sanctum euangeliū & illi te totū com
mitte sic tuam animā lucrifacies . sic thurcoꝝ

populo bene confules. sic tue cogitationes ad
impleri poterunt. sic tuum nomē in secula ce-
lebrabitur. sic te omnis grecia. omnis italia.
omnis europa demirabitur. sic latine te litte-
re. sic grece. sic ebraice. sic arabice. sic omnes
barbare celebrabūt. sic nulla etas de tuis lau-
dibus contumescet. sic pacis auctor & funda-
tor quietis appellaberis. sic te thurci animarū
suarum reportorem & christiani sue uite con-
seruatorem uocabunt. sirii. egyptii. libici. ara-
bes. & quecunq; sunt alie gentes extra christi-
caulas. aut his auditis tuam uiam sequentur.
aut tuis & christianis armis paruo negotio do-
mabuntur. & si uoluerint in nostra lege te so-
cium habere. experientur dominum in sua
nos te iuuabimus. & omnium eorum assisten-
te diuina gratia legitimum principem consti-
tuemus. hec sunt que tibi cum baptismo pre-
mia promittuntur. his te bonis diuina pietas
proculdubio cumulabit. obsequentem euan-
gelio q̄ si respueris consilia nostra. peribit tā-
q̄ fumus gloria tua. & tu more hominū reuer-
sus in cinerē tot⁹ morieris. Christus regnabit
in etnū cui ē honor & glia ī scloꝝ sc̄la. Amē.

¶ Explicit epistola Pii Pape secū-
di ad Thurcū. Sequitur r̄sio turci.

Incipit epistola Morisani magni Tu
ci missa ad Pium Papam secundum.

Orbisanus Hebrei & Gesii cum
suis fratribus Cerabi Eiusbait im
peratoris organi collaterales pu
gilles in partibus achere magno
sacerdoti Romanorum iuxta merita dilecto
nuper auribus nostris intonuit: q̄ in partibus
Italie ad preces & postulationem populi Ve
neciarum in basilicis uestris publice facitis di
uulgari: q̄ quicumq̄ sumpserit arma contra
nos & nostros suorum in hoc seculo remissio
nem peccatorum. eisq̄ beatam uitam promit
titis in futuro: cuius rei ueritatem occulta fi
de decernimus per aduentum quorundam pe
ditum cruciferorum qui nuper in Venetorū
nauigio transfretarunt propter quod ammi
rari cogimur uehementer quia dato q̄ a sum
mo tonante uobis esset data potestas absoluē
di animas & ligandi. tamen adhuc maturius
pcedere deberetis. neq̄ christianos maxime
Italicos crucis caractere insignitos inducere
super nos cum secundum q̄ partes ante dixe
runt nobis populus noster thurcorum inno

cens fuerit mortis & iniurie Christi uestri . &
cum terra & loca ubi sanctuaria uestra sunt:
minime possidiantur per nos: immo populus
iudeorum exosos semper habuimus & habe
mus. Quia prout in historiis antiquis & cro
nicis nostris audiuius ipsi proditorie & per
inuidiam eundem christum uestrum prophe
tam hierosolymis tradiderunt presidi Roma
norum. quem in crucis patibulo mori fecerunt
ac insuper ammirari & dolere compellimur.
q̄ surgunt Italici contra nos cum latēs amor
nos incitet ad dilectionem ipsorum: eoq̄ ipsi
& ipsorum magnalia & parentes a Troiano
rum sanguine procefferunt. quorum auctore
fuisse scimus ueraciter Anthenorem & Eneā
de sanguine Priami procreatos. in cuius locū
ducturi sumus imperium in partibus Europe
secundum repromissiones a diis nostris: quas
patres nostri habuisse noscuntur. & Troiam
magnam intendimus restaurare & ulcisci san
guinem Hectoris ac Hilionis ruīnam nobis
grecorum imperium subiugando & iniuriis
dee nostre Palladis factis eosdem punire. in
transgressorum heredes. Insuperq̄ intendi
mus Cretam & alias Marinas Insulas quas
Venetorum populus antedictus extorsit a no

bis imperio repromisso totaliter uendicare.
easq; nostre subiacere iurisdictioni. Iccirco pru-
dentiam uestram attente requirimus & roga-
mus quatenus epigramatibus uestris per ter-
ras italie missis ad instanciam supradicti popu-
li uenetorum silentium imponatis non prouo-
cantes contra nos amplius sub pietatis specie
populum christianum cum erga nos & ipsuz
nullam guerram propter crudelitatis differē-
tiam habeamus. cum eniz nihil nobis referat
si ipsum colitis christum quia & nos ipsum re-
putamus fuisse pphetam. neq; enim ex lege
ipsius prout audiuius potestis aliquē ad cru-
delitatem compellere si autem lis aliqua uel
discordia orta est inter nos & populum uene-
torum. hoc accidit: quia ipsi indebite nullo iu-
sticie muniri colere sub cesaris nomine. uel al-
terius monarche. cui ex lege aliqua tempora-
lia sint pmissa. sed sua superbia ac temeritate
iam dudum quasdam marinas insulas & alia
loca que nostro ut supradiximus sunt repro-
missa imperio crudeli tyrannide subiugarunt
que tollerare non possumus cum futurum tē-
pus nostre repromissionis instat propter que
& alia potestis merito ab inceptis desistere &
specialiter cum audiuerimus ipsum populum
uenetorum fore aliennm a uita & moribus ro

manorum quia nec secum legibus uiuunt nec moribus contumuntur sed se solos estimant cunctis circumstantibus populis meliores quorum insaniam superbiamque deorum nostrorum & summi Iouis auxilio ad extremum deducemus alioquin si uestra prudentia non desistat ampliare curabimus uires nostras super eo diuini imperatoris organi auxilio & aliorum orientalium regum & principum qui simulat se hodie dormire quorum muniti presidio trahemus a finibus terre armatorum acies copiosas per quas non solum contra uestros pedites cruciferos resistemus uerumque si contra nos Romanam ac Germanicam & Gallicam militiam prouocetis intendimus hostiliter obuiare. ac demum fauente Mercurio per mare ponticum & Dalmaciam cum innumerabili nostro nauigio heuriflatibus perductu intendimus pertransire & septentrionalem plagam presertim Croaciam & Dalmatiam uisitare. Datum anno Machumeti septingentesimo quadringentesimo quinto in introitu mensis Hasten.

¶ Registrum.

Pius papa
Et tu hac

Circa diem su.
cos admissem

Ita & regnum
Ampliauerit

Per que diuinitas
uit igitur secta

Sex aliis anima
Feretur sceptrū

Alii Iouem.
Que tanto magis

Vm. respira
Prolem. no.

Sericordiam. sed
ba nostra memo.

